П
К97

МОСТАЙ КӘРИМ

ҠЫҘ УРЛАУ

129389

П
К97

Мостай Кәрим

ҠЫҘ УРЛАУ

Комедия

Башҡортостан
КИТАП ИЗДАТЕЛЬСТВОҺЫ
Өфө · 1959

Ҡатнашалар:

Йәмилә
Мөхәммәтша
Баян
Маһибәҙәр
Ҡотләхмәт
Шөкөр
Йәмлегөл
Ильяс
Мөнирә

ҡыҙҙар һәм егеттәр

Әжмәғол — Йәмиләнең атаһы, 65 йәштә.
Уңғанбикә — унының бисәһе, 58 йәштә.
Иштимер — уларҙың ейәне.
Дәүләтбай — тол ир.
Туҡтабикә — тол ҡатын.
Ҡәмилә — Ҡотләхмәттең апаһы, 55 йәштә.
Гөлсирә — күрше килене, 25 йәштә.
Сабира — 70 йәштә.
Иркәбикә — 80 йәштә.
Шәмсулла — хисапсы, 50 йәштә.
Ирдәүләт — маляр, 60 йәштә.
Шәрәй — юҡағас мулла, 65 йәштә.

Һабан туйына килгән егеттәр, ҡыҙҙар.

129389
БИБЛИОТЕК
КРУПСК
09

БЕРЕНСЕ ШАРШАУ

Пожар каланчаһы янындағы майҙан. Июнь баштары. Яҡтырып килә. Ҡайҙалыр һуңлаған әтәс ҡысҡыра. Һул яҡта пожар аласығының ишеге генә күренә. Бер ситтә арбаға ҡуйылған пожар мискәһе, ишек эргәһендәге сөйҙәрҙә биҙрәләр һәм башҡа пожар ҡоралдары эленгән. Баян каланча башында. Мөхәммәтша аласыҡта. Ҡолға күтәреп Әжмәғол инә. Ҡолға башына биҙәкле таҫтамалдар, ҡулъяулыҡтар, ашъяулыҡтар, тәмәке янсыҡтары, һырлап бәйләнгән бирсәткәләр тағылған. Әжмәғол ҡыҙмаса. Ҡаланчалағы Баянға төртөп күрһәтә лә йырлай:

Әрәмәлә ҡоштар һайрай,
Әллә таң ата инде,
Уҡлау менән беште ҡарсыҡ,
Әллә ярата инде.

Әбей ҡарсыҡтан була,
Көршәк балсыҡтан була.
Бәреп ваттым көршәкте,
Тешләп булмай терһәкте.

Эсеп йөрөнөм ҡасып һуң,
Күңелен киттем ҡарсыҡтың.

Эштәр түгел бик шәптән —
Ҡыуҙы йылы түшәктән.

Әбей, әбей, әбһәнә,
Ишегендә асһана,
Тәҙрәндә, тим, япһана,
Бер ҡосаҡлап ятһана.

Баян *(өҫтән)*. Иртә һайрай башлағанһың, Әжмәғол ағай.

Әжмәғол. Ҡоштоң дәртләһе таң менән һайрар. Күңеләңә һалып ҡуй шуны, ҡустым.

Баян. Улайһа, иң дәртләһе әтәс булып сыға инде. *(Әтәс ҡысҡыра.)*

Әжмәғол. Дөрөҫ, ҡустым. Әтәс дәрте һиндә булһа, йәй буйы каланчала ел йотоп ултырмаҫ инең.

Аласыҡтан Мөхәммәтша сыға.

Мөхәммәтша. Имен йөрөүме, Әжмәғол ағай?

Әжмәғол. Бик арыу әле... Кем тип әйтәйем? Хәҙергә Мөхәммәтша тип кенә әйтәйемме. Йәштәрҙе белеп бөтмәҫһең.

Мөхәммәтша. Йәмилә менән беҙҙең вәғәҙәләр ныҡ та ул.

Әжмәғол. Әй, һин, Елйотор! Төш әле. *(Мөхәммәтшаға.)* Вәғәҙәләр ныҡ тиһең икән. Үҙеңә хоҙай ярҙам бирһен. Инәһенә оҡшаһа, ут булыр...

Мөхәммәтша. Уныһынан ҡурҡҡан юҡ та ул, мин үҙем сабыр кеше.

Әжмәғол. Ошо көндә, хоҙайҙың помощниге үҙе кешеләрҙе бер-береһенә тура килтереп, пар-пар итеп бүлеп ултыра ти бит: «Бер матурға бер йәмһеҙ, бер аҡыллыға бер ахмаҡ, бер сабырға бер дыуамал... Бер юнлегә бер юнһеҙ, бер уңғанға бер ялҡау...» *(«Ахмаҡ», «дыуамал», «юнһеҙ» тигәндә Мөхәммәтшаға күрһәтә, «матур», «юнле», «уңған» тигәндә үҙенә күрһәтә.)*

Баян *(төшә)*. Һабан туйҙары ҡотло булһын, Әжмәғол ағай.

Әжмәғол. Мин ҡотланым инде. Һеҙгә лә шатлыҡ менән үткәрергә яҙһын. *(Баян, Мөхәммәтша бербереһенә ҡарашалар.)*

Баян. Беҙгә ни?

Мөхәммәтша. Ә, шулай булһын...

Әжмәғол *(нәмәлер хәтерләп уйланып тора)*. Әй, егеттәр, әйтегеҙ әле, төн уртаһында, әҙәм бимазалап, ниңә саң ҡаҡтығыҙ? Уйын эшме ни ул?

Баян. Хаталыҡ булды, ағай.

Әжмәғол. Минең ревкомиссия председателе икәнлегемде беләһеңдер бит? Яуап бир — ниндәй хата?

Мөхәммәтша. Әйтеүе лә оят.

Әжмәғол. Пожар саңы ҡағып, ҡыҙҙар саҡырҙығыҙмы, мошенниктәр?

Баян. Юҡ, ағай.

Мөхәммәтша. Баян менән икәү уяу ғына ҡарап тора инек... Бер заман сусҡа фермаһының түбәһенән гөлт итеп ялҡын күтәрелде. Ҡоттар осто. Баян саң ҡағырға тотондо, мин һикереп төшөп аттарҙы егергә керештем. Инде сығып сабабыҙ тигәндә ферма яғына тағы бер ҡараһам, ана ул нәмә булып сыҡты. *(Айға күрһәтә.)*

Баян. Ай шунан килеп ҡалҡыр тип кем уйлаған.

Әжмәғол. Ха-ха-ха, ҡамыр батырҙар! Зирәк кеше буласаҡ минең кейәү!

Баян. Иртәгә һабан туйы тигәндә генә хур булдыҡ шул, Әжмәғол ағай. Төндә үк беҙҙең мажара ярты ауылға таралды... Хәҙер төртмә йырҙы көт тә тор...

Әжмәғол. Айҙы һүндермәй шулай ҙа яҡшы иткәнһегеҙ, егеттәр, ана ниндәй матур булып күкте биҙәп тора...

Баян. Күкте биҙәй ҙә ул.

Әжмәғол *(колғаһын ергә ҡаҙай)*. Элек еңеүселәргә бүләкте өйҙән өйгә йөрөп йыя инек. Хәҙер халҡ сознательный, теләгән кеше үҙе килтереп элер әле. Күҙ-ҡолаҡ булығыҙ. Ҡарағыҙ уны, анау ҡыҙыл таҫтамалды «һүндерә» күрмәгеҙ.

Баян. Башланды күңелле тормош...

Ә ж м ә ғ о л *(китә башлай).* Ә? Үҙемде ҡайҙа китте тиһегеҙме? Туҡтабикә килендең балы эсеп, мискәһенән ташып бара ти, саҡ ҡына һемереп киләйем тим шуны... *(Йырлай. Китә.)*

Араҡы асы, бал сөсө,
Ҡарсығым буйға кесе,
Даром что буйға кесе,
Ҡуйыны ожмах эсе.

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡарт рәхәткә сыҡҡан.

Б а я н. Ожмах ҡапҡаһына етеп бара.

М ө х ә м м ә т ш а *(тәмәке төрә).* Ҡемдәргә ожмах, кемдәргә тамуҡ бөгөн. Сыҡмаған пожарҙы күтәп ултыр инде.

Б а я н. Ниңә, Мөхәммәтша, көндөҙ беребеҙ торһа еткән.

М ө х ә м м ә т ш а *(ҡапыл төшөнөп).* Ҡонечно, ҡараңғы төшөүгә мин ҡайтып етермен.

Б а я н. Юҡ. Мин ҡайтып етермен.

М ө х ә м м ә т ш а. Тыңла инде, Баян. Өс хеҙмәт көнө бирәм.

Б а я н. Ҡүҙ ҙә йоммай дүртте бирәм.

М ө х ә м м ә т ш а. Ал биште!

Б а я н. Алмайым.

М ө х ә м м ә т ш а. Тыңла инде. Минең Йәмилә бар бит.

Б а я н. Минең Маһибәҙәр бар.

М ө х ә м м ә т ш а. Һинең ышаныслы, исмаһам. Анау Аҡтаныҡ ауылының Ҡара Ҡотлөхмәт кисә үк килеп еткәйне. Икенсе йыл инде Йәмилә тирәһендә урала ул.

Б а я н. Һинеңсә, минең Маһибәҙәргә кеше күҙе төшөрлөк түгел инде, ә?

М ө х ә м м ә т ш а. Төшөрлөк тә.

Б а я н. Шулай булғас...

М ө х ә м м ә т ш а. Мәңге онотмам яҡшылығыңды, Баян...

Б а я н. Һабан туйы йылына бер генә була...

М ө х ә м м ә т ш а. Ну, тиҫкәре әҙәмһең, әй.

Б а я н. Үҙең һуң?

М ө х ә м м ә т ш а. Юҡ, һин!

Б а я н. Һин!

М ө х ә м м ә т ш а. Минең Йәмилә бар тип торам бит.

Б а я н. Минең Маһибәҙәр.

М ө х ә м м ә т ш а. Һинең Маһибәҙәреңә кем тейһен...

Б а я н. Һинең Йәмиләң...

М ө х ә м м ә т ш а. Ауыҙыңды самалап ас, малай.

Б а я н *(каланчаға табан бара)*. Улайһа, икебеҙ ҙә ҡалайыҡ.

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡалмайыҡ.

Б а я н. Әйҙә ғәҙел генә ризалашайыҡ.

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡайһылай?

Б а я н. Аҡса сөйөп. *(Кеçәһенән биш тин аҡса сығара.)* Бына сөйәм. Орел яғы өçкә төшһә — һин китәһең, мин ҡалам. Решка төшһә — мин китәм, һин ҡалаһың. Ризамы?

М ө х ә м м ә т ш а. Риза, сөй давай!

Б а я н *(сөйә)*. Решка!

М ө х ә м м ә т ш а. Тимәк, мин китәм!

Б а я н. Юҡ, мин.

М ө х ә м м ә т ш а. Бутаның. Сөй яңынан!

Б а я н *(сөйә)*. Решка!

М ө х ә м м ә т ш а. Тимәк, һин ҡалаһың.

Б а я н. Юҡ инде, туған, башты бутама.

М ө х ә м м ә т ш а. Аҡса менән белеп булмай ул. Әйҙә шыбаға тотабыҙ.

Б а я н. Ярай, һинеңсә булһын. *(Теҙген килтерә.)* Кем китә?

М ө х ә м м ә т ш а. Өçкә сыҡҡан.

Б а я н. Аçҡа ҡалған бында ҡала.

М ө х ә м м ә т ш а. Башла.

Б а я н. Үҙең башла.

М ө х ә м м ә т ш а. Олораҡ чинле кеше әйтә икән, башла!

Б а я н. Әйҙә! *(Шыбаға тоталар.)*

М ө х ә м м ә т ш а. Буш тотаһың.

Б а я н. Ә һин бармаҡтарыңды тырпайтма! *(Баян өçкә сыға.)* Бына күрҙеңме? Ғәҙеллек һәр ваҡыт өçтөн сыға ул.

М ө х ә м м ә т ш а. Значит, һинең шыбағанан бәхет бар. Елгә осто өмөттәр. Йәмиләгә күҙ-ҡолаҡ була күр инде, Баян. Юғиһә, анау Аҡтаныҡтың Ҡара Ҡотләхмәт бик сос малай.

Б а я н. Борсолма. Был маңлайҙа ике күҙ, ике күҙгә ике ҡыҙ. Береһе ҡояш, береһе ай, ике ҡыҙға — бер малай. *(Каланчаға үрмәләй.)*

Балсыҡ өйрәк ҡысҡыртып И ш т и м е р инә.

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡайҙа киттең, Иштимер?

И ш т и м е р. Олатайымды эҙләйем. Ҡәртнәйем әйтте, олатайың хәҙер үк ҡайтһын, тине. *(Таҫтамалдар эленгән ҡолғаны күреп.)* Оho! *(Һыҙғырта.)* Күпме сепрәк! Бер бәке юҡ.

Б а я н. Ниндәй бәке?

И ш т и м е р. Ҡылыс юна торған.

Б а я н. Ана, Мөхәммәтша, еҙнәң булғас, бәке бирер.

И ш т и м е р. Ҡәрәге бер тин.

М ө х ә м м ә т ш а. Ниңә, Иштимер, һиңә ике йәпле бәке оҡшамаймы ни?

И ш т и м е р. Оҡшаһа ни, Йәмилә апайымды ике йәпле түгел, биш йәпле, хатта мең йәпле бәкегә лә алмаштырасағым юҡ.

М ө х ә м м ә т ш а. Ниңә?

И ш т и м е р. Тик.

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡыҙҙар тауына сыҡҡас, теге Ҡотләхмәт апайың тирәһендә урала башлар әле быңа.

И ш т и м е р. Уралып ҡына ҡараһын. Таш менән бәреп, ботон һындырырмын ул ҡара тауыҡтың.

Б а я н. Тағы ике күҙ булды...

И ш т и м е р *(аңламай)*. Һин үҙең ике күҙ! Мин олатайымды эҙләйем.

М ө х ә м м ә т ш а. Туп-тура Туҡтабикәләргә бар. Олатайың шунда.

И ш т и м е р *(һыҙғырып китә, сығыр алдынан ҡапыл ҡысҡырып)*. Апайымдар әле генә һеҙгә йыр сығарҙы! *(Йырлай.)*

Мин юғары, ай түбән,
Ҡаланчала төш күрәм.
Ҡаланчала төштәр күрәм:
Имеш айҙы һүндерәм.
(Телен сығара ла югерә.)

Б а я н. Бына һиңә һабан туйы...

Иштимер әле генә әйткән йырҙы йырлап, Й ә м и л ә, М а һ и б ә ҙ ә р, Й ә м л е г ө л, М ө н и р ә һәм башҡалар инә. Ҡайһыны ҡайыған таҫтамал, ҡайһыны ҡулъяулыҡ, шарф, янсыҡ тотҡан.

М а һ и б ә ҙ ә р. Ярай әле аулаҡ саҡҡа тура килдек, ҡыҙҙар... Юғиһә мин оялам.

Й ә м и л ә. Беҙҙең йоҡо батырҙары шундай хәтәр эштәрҙән һуң тиҙ генә уянмаҫтар әле.

Й ә м л е г ө л. Айҙы һүндереп ҡуйһалар, ирмәк булыр ине микән, ҡыҙҙар?

М ө н и р ә *(көрһөнөп)*. Ай әллә ҡасан һүнгән инде ул.

Й ә м и л ә *(ҡолға төбөнә килә)*. Күпме бүләк йыйылған! Арғы урам ҡыҙҙары тырышҡандыр инде... Улар ҡул эшенә оҫталар шул...

М ө н и р ә. Уның урынына комсомолкаларына хәтле ҡылансыҡтар.

М а һ и б ә ҙ ә р *(бүләген килтереп бәйләй)*. Көрәштә еңеүсе егеткә әләкһен ине минең бүләгем.

Й ә м л е г ө л. Мин иң шәп югереккә юрайым. Йә бағана башына менгән кешегә... Һин, Мөнирә?

М ө н и р ә. Мин береһенә лә юрамайым. Барыбер миңә күҙ һалыусы юҡ.

Й ә м и л ә. Кур ҙә тор — үҙеңә бына тигән егет ғашиҡ булыр әле.

М ө н и р ә. Ун етем тулғансы булмағас, булмаҫ инде. *(Көрһөнә.)*

Й ә м л е г ө л. Кисә уйында Аҡтаныҡтың йырсы Ильяс үҙеңде йоторҙай булып ҡараны инде, Мөнирә.

М ө н и р ә. Бер ҡарау менән.

Ҡ ы ҙ ҙ а р. Йәмилә, ә һин кемгә юрайһың бүләгеңде?

Й ә м и л ә. Минме? *(Көлә.)* Күҙ бәйләп көршәк ватыусыға... *(Ҡыҙҙар шарҡылдап көләләр.)*

Й ә м л е г ө л. Теше төшөп бөткән берәй ҡартҡа әләкһә, ирмәк тә була инде. *(Көләшәләр.)*

Й ә м и л ә *(көйләп ала).*

Ҡаптыр-ҡаптыр туныңды, ҡаптырҙатып кейерһең,
Бәхетеңә тура килһә, ҡарт булһа ла күнерһең...

Ә быныһы йоҡола еңеп сыҡҡан Мөхәммәтша батырға.

М а һ и б ә ҙ ә р. Быныһы Баян баһадиргә.

Йәмилә менән Маһибәҙәр мөйөшөнә еп тағылған кескәй генә мендәрҙәрҙе каланчаның ике бағанаһына бәйләп ҡуялар.

Й ә м л е г ө л. Әйҙәгеҙ, ҡыҙҙар, сәңгелдәк йыры йырлайбыҙ.

Й ә м и л ә. Башла, Йәмлегөл!

Й ә м л е г ө л. Маһибәҙәр башлаһын.

Ҡыҙҙар каланча эргәһендәге иҫке ташландыҡ насосты, бәпес бәүеткән кеүек, бәүелтә-бәүелтә йырлайҙар.

М а һ и б ә ҙ ә р. Һә-һә, һә-һә, һә-һә.

Й ә м л е г ө л. Ә-ә, ә-ә, ә-ә-ә.

Й ә м и л ә. Бәлли-бәлли бәү, бәү, бәү.

М ө н и р ә. Бәү, бәү, бәү, бәү, бәү, бәү, бәү.

Б е р г ә.

Таш яуһа ла, йоҡларҙар,
Төш ауһа ла, йоҡларҙар.
Йоҡонан һарай һалырҙар,
Төштә кәләш алырҙар,
Кәләштәр дан имештер,
Бөтә яҡтан килештер,
Буй-һындары һөлөктәй,
Ирендәре електәй,
Йөҙҙәре нур сәсәлер,
Телдәре ут сәсәлер,
Бәү-бәү, бәү-бәү...
Бәү-бәү, бәү-бәү...

Б а я н *(юғарыла саң һуға).* Пожар! *(Ҡыҙҙар ситкә һибелә.)*

М а һ и б ә ҙ ә р. Ҡайҙа пожар?

Б а я н (*төшә*). Мөнирә йөрәгендә...

М ө н и р ә (*хурланып*). Абау!

М ө х ә м м ә т ш а (*сыға*). Ҡыҙҙарға минән сәләм.

Й ә м и л ә. Йоҡо туйҙымы?

М ө х ә м м ә т ш а. Бынау көндө йоҡо ҡайғыһымы? Йөрәк күкрәктән «бына сығам, бына сығам!» — тип тора.

Й ә м и л ә. Ҡапыл уянһаң, шулай була шул.

Ҡ ы ҙ ҙ а р (*тағы бергә йырлайҙар*).

Каланчанан төшмәһәгеҙ,
Беҙҙән ҡолаҡ ҡағырһығыҙ,
Йоҡоғоҙҙо асмаһағыҙ,
Мәңге буйҙаҡ ҡалырһығыҙ.

Алыҫта ҡыңғыраулы гармун, йыр тауышы ишетелә.

М ө х ә м м ә т ш а. Аҡтаныҡтар форсить иткән була.

Й ә м и л ә. Ҡулдарынан килгәс, итерҙәр шул.

М ө н и р ә. Аҡтаныҡтар дәртле улар. Каланчала ла ҡарттар ғына тора унда.

Б а я н. Шуға күрә былтыр тимерсе аласыҡтары янып та китте.

М а һ и б ә ҙ ә р. Харап икән. Тимерсе аласығы янған имеш! Бында йөрәк дөрләп янғанын һиҙеүсе юҡ.

Ҡ ы ҙ ҙ а р. Кистән дә яна йөрәк,
Иртән дә яна йөрәк,
Яна йөрәк, яна йөрәк,
Яна, пожарник кәрәк!

Йыр яҡыная. Бер аҙҙан К о т л ә х м ә т, Ш ө к ө р, И л ь я с, йәнә и к е - ө с е г е т инә. Шөкөр гармун уйнай. Беренсе йыр алыҫта ишетелә, икенсеһенең яртыһын сәхнәлә йырлап бөтөрәләр. Йыр «Аҡтаныҡ» көйөнә йырлана.

Беҙ үҙебеҙ Дәү Аҡтаныҡ,
Көн итмәйбеҙ маҡтанып,
Беҙ урамдан үткән саҡта,
Ҡыҙҙар ҡала уфтанып.

Их, илдәре лә, илдәре,
Илдәрендә күлдәре,
Был илдәрҙә ҡыҙҙар йырлай,
Һандуғастай телдәре.

Аҡтаныҡтар ингәндә, ҡыҙҙар ҡолға тирәһендә бүләктәр ҡараған булалар, Баян баҫҡыста ултыра, Мөхәммәтша мискәгә һөйәлгән. Гармун саҡ ҡына тынып тора ла Ильяс ҡул һелтәй. Шөкөр сыңлатып «Аҡтаныҡ» көйөн уйнап ебәрә.

Егеттәр. Урам аша сыҡҡан саҡта,
Әллә абындығыҙмы?
Һарыға һабышҡанһығыҙ,
Әллә һағындығыҙмы?

Ҡыҙҙар. Ҡилеп етер юлығыҙға
Әллә ауҙымы ҡайын?
Һеҙҙе уйлап йәш түгәбеҙ
Һуған тураған һайын.

Ҡотләхмәт *(ҡул һелтәп гармунды туҡтата. Ҡулындағы пакеттән алып кәнфит һибә)*. Ҡәрешкә ауылының һылыу ҡыҙҙарына, беренсе сиратта сибәрҙәрҙең сибәре Йәмиләгә сәләм! *(Кепкаһын һалып, башын эйә.)*

Ильяс. Йәмиләгә, Мөнирәгә, Йәмлегөлгә, Маһибәҙәргә сәләм. *(Кәнфит ырғыта.)*

Башҡалар. Сәләм! *(Баш эйәләр.)*

Йәмилә. Сәләмегеҙҙе алдыҡ, кәнфитле һүҙҙәрегеҙҙе кире ҡайтарып бирҙек. *(Кәнфиттәрҙе кире ырғыта.)*

Шөкөр. Бер биргәнде беҙ кире ҡайтарып алмайбыҙ, Йәмилә. Күктә йондоҙ күп, ә ай бер генә.

Ильяс. Йәмилә ай булһа, һеҙ, ҡыҙҙар, ай тирәһендәге йондоҙҙар.

Шөкөр. Ҡайһығыҙ Сулпан, ҡайһығыҙ Зөһрә, ҡайһығыҙ Иләк йондоҙ, ҡайһығыҙ силәк йондоҙ тигәндәй... Тик бөгөн айҙы һүндерә яҙғандар ти бит әле. *(Бөтәһе лә Баян менән Мөхәммәтшаға борола.)*

Ҡотләхмәт. Шулаймы ни? Хәйерлегә булһын. Һаумыһығыҙ егеттәр.

Баян. Арыубыҙ әле. *(Мөхәммәтша баш ҡына ҡаға.)*

Ш ө к ө р. Ҡунаҡтарҙы бик һүрән ҡаршылайһығыҙ, хужалар!

Ҡ о т л ә х м ә т. Әллә йоҡо туйманымы?

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡунаҡ булһаң, Ҡотләхмәт, тыйнаҡ бул. Ҡеше баҡсаһына ингән кәзә кеүек, һөмһөҙ ҡыланма, йәме. Юғиһә...

Ҡ о т л ә х м ә т. Юғиһә нәмә?

М ө х ә м м ә т ш а. Юғиһә бына! Эйеме? *(Саҡ ҡына йоҙроҡ күрһәтә.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Үткән һабан туйында Ҡотләхмәттең, елкәһенә ҡырҡмыш тай һалып, майҙанды ике тапҡыр әйләнгәнен оноттоңмо ни?

Б а я н. Беҙ ҙә ҡамырҙан яһалмаған...

Шул арала ҡыҙҙар быш-быш һөйләшәләр. Ильяс Мөнирәгә текләп ҡарап тора.

Й ә м и л ә. Сәсән бәхәстә, батыр майҙанда һыналыр. Бөгөн көн һеҙҙеке. Алдан маҡтанмағыҙ!

Ҡ о т л ә х м ә т. Ҡуй, Мөхәммәтша, бир ҡулыңды. Майҙанда осрашырбыҙ.

М ө х ә м м ә т ш а. Яҙған булһа...

Ш ө к ө р. Бына шулай. *(Уйнап ебәрә лә туҡтай.)*

И л ь я с *(Мөнирәгә)*. Мин һиңә һүҙ ҡушырға самалайым, Мөнирә.

М ө н и р ә. Ҡыҙҙар тауында, Ильяс! *(Ситкә югереп китә.)*

Ш ө к ө р *(каланча бағанаһына аҫылған мендәрҙәрҙе күреп ҡала)*. Егеттәр!.. Быларҙы һөйәлеп йоҡларға яйлағанһығыҙҙыр инде! Тыныс йоҡо! *(Гармун тарта.)*

Ҡыҙҙар һәм егеттәр «Аҡтаныҡ»ты йырлап сығалар.

М ө х ә м м ә т ш а *(асыуланып мендәрҙәрҙе йолҡоп ала ла ҡарап тора)*. Йоҡондо асырҙар былар! Һинән дә уңманым, Баян, уяу түгелһең. Ошо мендәрҙәрҙе лә күрмәгәс инде!

Б а я н. Мин һинән уңманым. Һүлпәнһең һин!

М ө х ә м м ә т ш а. Тәнҡитте туҡтат ошонда.

Б а я н. Бөттө!

М ө х ә м м ә т ш а. Ун хеҙмәт көнө бирәм, тыңла инде, Баян!

Б а я н. Булмай.

М ө х ә м м ә т ш а. Ун биште бирәм.

Б а я н. Булмай. Анау Шөкөрҙөң күҙҙәре уйнап тора. Маһибәҙәргә өс тапҡыр ҡараны.

М ө х ә м м ә т ш а. Их, егет кеше эшеме ни пожар һаҡлау? Йәмилә менән һөйләшеп тә булманы, исмаһам.

Б а я н. Улар бында ҡырҡ тапҡыр һуғылыр әле. Ярай, мин дә ҡайтып өҫтө алмаштырайым.

М ө х ә м м ә т ш а. Наказды онотма! Бер күҙең унда, бер күҙең һулда булһын.

Б а я н. Тырыштырырмын! *(Китә.)*

М ө х ә м м ә т ш а. Ярай, бер көнгә теште ҡыҫып булһа ла түҙербеҙ. Ҡайһылайыраҡ ҡылана Ҡотләхмәт. Йәнәһе Йәмилә алдында шәпле булып күренергә тырыша... Шулай ҙа, Әптерәйҙең биноклен һоратып торорға тура килер. Ул саҡ Ҡыҙҙар тауы беҙҙең ҡулда буласаҡ. *(Каланчаға мендә.)*

Бер нисә ҡыҙ-ҡырҡын, бала-саға ҡолғаға тағы бүләктәр элеп китә... Ә ж м ә ғ о л менән Д ә ү л ә т б а й инә. И ш т и м е р эйәргән. Әжмәғол нығыраҡ ҡыҙмаса.

Ә ж м ә ғ о л. Туҡтабикә киленгә күҙем төштө тиһең икән.

Д ә ү л ә т б а й. Төштө шул.

Ә ж м ә ғ о л. Бисәлеккә димлә тиһең икән.

Д ә ү л ә т б а й. Димләй күр инде, Әжмәғол ағай.

Ә ж м ә ғ о л. Ә һин беләһеңме Туҡтабикә килендең кем икәнлеген?

Д ә ү л ә т б а й. Беләм.

Ә ж м ә ғ о л. Белмәйһең һин. Туҡтабикә килен алтын ул. Районда, Башҡортостанда, СССР-ҙа, хатта бөтә донъяла унан уңған доярка юҡ. Первый сорт!

Д ә ү л ә т б а й. Беләм.

Ә ж м ә ғ о л. Белһәң, тик тор! Ҡана саҡ ҡына ултырып алайым әле, ә һин баҫып торһаң да ярай, Дәүләтбай ҡусты.

И ш т и м е р. Ҡәртнәйем әйтте, олатайыңды тиҙ үк алып ҡайт, тине.

Ә ж м ә ғ о л. Ҡайтып килә ятабыҙ ҙа. Бар ана каланчаға менеп йыһанды ҡарап төш.

И ш т и м е р. Әрләмәҫтәрме?

Ә ж м ә ғ о л. Олатайым үҙе ҡушты тиң. *(Иштимер менеп китә.)*

Д ә ү л ә т б а й. Ике йыл тол йөрөйөм. Бисәһеҙ ҡыйын. Күңелгә оҡшағаны ошо Туҡтабикә инде.

Ә ж м ә ғ о л. Тороп тор. Һорауға ғына яуап бир. Ҡайһы ауылдыҡы, кем булып эшләйһең?

Д ә ү л ә т б а й. Әжмәғол ағай! Бына тора торғас. Һин мине бит бынау саҡтан беләһең.

Ә ж м ә ғ о л. Мин, «Етегән йондоҙ» колхозының ревкомиссия председателе буларак, һиңә рәсми һорау бирәм. Туҡтабикәне кемгә ҡоҙалағанымды мин тағы бер тапҡыр тикшереп сығырға тейешмен. Тәүге һорауға яуап бир, Дәүләтбай!

Д ә ү л ә т б а й. «Комбайн» колхозында һыйыр фермаһы мөдире булып эшләйем. Ферма быйыл һәр һыйырҙан...

Ә ж м ә ғ о л. Уныһы кәрәкмәй. Нисә йәштә?

Д ә ү л ә т б а й. Ҡырҡ өстә.

Ә ж м ә ғ о л. Тәүге бисәңдән нисә бала ҡалды?

Д ә ү л ә т б а й. Бер ир бала, бер ҡыҙ бала. Икеһе лә мәктәпкә йөрөй.

Ә ж м ә ғ о л. Пленда булманыңмы?

Д ә ү л ә т б а й. Окружениелә булдым. Йырып сыҡтыҡ.

Ә ж м ә ғ о л. Молодец! Шулай йырып сығырға кәрәк. Эсеп йөрөй торған ғәҙәтең юҡмы?

Д ә ү л ә т б а й. Юҡ.

Ә ж м ә ғ о л. Унда, фермала, бисә-сәсә тирәһендә яланып йөрөмәйһеңме?

Д ә ү л ә т б а й. Исемем сыҡҡан кеше түгелмен.

Ә ж м ә ғ о л. Шулай ҙа булғыланымы ни?

Д ә ү л ә т б а й. Йәшереп булмай, берәү менән аҙғына сыбалдым. Хәҙер юҡ.

Ә ж м ә ғ о л. Берәү генә булғас, ничево...

Д ә ү л ә т б а й. Ул да аҙғынлыҡтан түгел.

Ә ж м ә ғ о л. Аҡланыу кәрәкмәй. Эшең буйынса выговор юҡмы?

Дәүләтбай. Шелтә бар. Бер һыйыр силос ямына төшкәйне.

Әжмәғол. Ә? Халатность? Быныһы насар, ҡустым.

Дәүләтбай. Уныһы ла былтырғы хәл бит.

Әжмәғол. Ярай, был гөнаһыңды ла списать итәм — йәғни ярлыҡайым... Шулай. Һинән арыу кейәү сығыр һымаҡ. Мин башҡоҙа булырға ризамын. Тик бер шартым бар. *(Былар һөйләшкәндә Иштимер каланчанан төшөп югерә. Ул бәке менән ағас юна. Тимәк, Мөхәммәтша менән килештеләр.)*

Дәүләтбай. Шартыңды әйт, ағай.

Әжмәғол. Беҙҙең колхозда 60 мең һумлыҡ газогенераторный бер двигатель бар. Үҙебеҙ ходҡа ебәрмәҫкә булдыҡ. Ә 60 мең һауала аҫылынып тора. Күндер председателеңде. Һатып алығыҙ шуны.

Дәүләтбай. Беҙҙә электричество бар бит, ағай.

Әжмәғол. Ҙур колхозда урын табылыр.

Дәүләтбай. Белмәйем шул!

Әжмәғол. Улайһа, мин дә белмәйем. *(Китә башлай.)*

Дәүләтбай. Улай тотҡан ерҙән һындырма әле, ағай, уйлашайыҡ.

Әжмәғол. Хаҡын саҡ ҡына кәметергә лә була. 40-ҡа төшөрөргә мөмкин.

Дәүләтбай. Өгөтләрмен.

Әжмәғол. Бына, исмаһам, ир һүҙе! Ул саҡта Туҡтабикә һинеке.

Дәүләтбай. Ә Туҡтабикә риза булмаһа?

Әжмәғол. Уныһы минең эш. Бер ҙә яйға килмәһә, урлап ҡасырбыҙ.

Дәүләтбай. Ҡуй, ағай, тере кешене нисек урламаҡ кәрәк?

Әжмәғол. Их, һеҙ — шыйыҡ быуындар! Урлап алған бисә ҡәҙерле була ул. Уңғанбикә еңгәңде урлап ҡасыуым тураһында әллә нисә йыл тотош һөйләнеләр. Хәтәр егет инем мин заманында!

Бая киткән егеттәр йырлап килеп туҡтайҙар.

Ете ҡат йөҙөп ураным
Күлдәрҙең түңәрәген,

Ошо илдә йәшәй минең
Мөхәббәт күбәләгем.

Егеттәр. Әжмәғол ағайҙың үҙенә сәләм!

Әжмәғол. Алдыҡ. *(Дәүләтбайға.)* Әлбиттә, ул былар ҙың ҡулынан килә торған эш түгел.

Ҡотләхмәт. Нәмә, ағай?

Әжмәғол. Ҡуй, һорашма ла...

Шөкөр. Бәлки, ҡулдан да килер.

Әжмәғол. Булмаҫ. Ҡыҙ урлай торған егеттең киәфәте башҡа була уның. Уларға ҡара ла, миңә ҡара...

Ильяс. Һин дә шыттыраһың ахыры...

Әжмәғол *(ҡыҙып китә)*. Һеҙ Әжмәғол бәһлеүәндең кемлеген белмәйһегеҙме ни әле? Молокососстар! Минең ҡыҙ урлап ҡасыуымды күргән кешеләр әле лә шаҡ ҡаталар. *(Йәштәр аҡрынлап ҡарт тирәһенә йыйыла.)* Көпә-көндөҙ, әллә нисә мең кешенең күҙ алдында урлап ҡастым мин Уңғанбикәне.

Шөкөр. Ул тиклем үк булмаҫ та.

Әжмәғол. Телеңде тый, егет! Юғиһә баштан-аяҡ һөйләнем ташланым...

Егеттәр. Һөйлә, ағай, һөйлә әле!

Мөхәммәтша ла каланча баҫҡысына төшөп ултыра.

Әжмәғол. Тссс! Тауыш сығараһы булмағыҙ... Тссс!

Иштимер бинокль аҫып эре генә Мөхәммәтша эргәһенә бара, әле бер яғынан, әле икенсе яғынан ҡарай. Баҫҡысҡа менеп китә.

Ҡотләхмәт. Шауламағыҙ, егеттәр! Әжмәғол ағай үҙе һөйләп бирә.

Мөхәммәтша *(ситкә)*. Ҡайһылайыраҡ ялағайлана!

Әжмәғол *(мыйыҡтарын һыйпаштырып)*. Беҙҙән тукһан саҡрымдар самаһы ерҙә Ҡолош тигән ауыл бар.

Шөкөр. Спидометр буйынса Ҡолош 37 километр.

Әжмәғол. Төкөрҙөм мин һинең спидометрыңа ласт иттереп! *(Төкөрә.)*

Башк. республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. Н. К. КРУПСКОЙ

Егеттәр. Бүлдермә әле! Ҡыҫылма!

Әжмәғол. Туҡһан тигәс, туҡһан! Ана шул Ҡолошта Ҡырыҫбай исемле эштән ашҡан тиҫкәре бер ҡарт бар ине. Әлеге Уңғанбикәнең атаһы шундай әҙәм ине, мәрхүмең, ауыр тупрағы еңел булһын... Һи-и, ул саҡтарҙа Ҡолош һабан туйҙары! Дан була торғайны. Бер һабан туйында Уңғанбикәгә күҙ төштө бит. Ул да миңә керпектәрен һирпеп ҡарап ҡуйҙы... Мин ҡайт та ҡалым йыйырға тотон. Тау өйөп ташланым. Бөтәһе лә затлы нәмә. Шунан баяғы Ҡырыҫбайға яусы ебәрәм. Башта «ҡыҙым йәш», тип киреләнде. Ҡыҙы ысынлап та йәш ине. Унан «бик сая халҡ» тип, затымды яратмай матаршты. Бара торғас, йылдар ауырға һылтай башланы. Теге ярман һуғышы заманы ине...

Ильяс. Вәт ниндәй ҡарттар булған, әй!

Әжмәғол (*тамаҡ ҡырып*). Йылға яҡын ваҡыт үтеп китте шулай. Тағы һабан туйҙары килеп етте. Һи... ул ваҡыт һабан туйҙары! Ҡыҙ урлап ҡасыу тиһеңме, әҙәм туҡмау тиһеңме — мәрәкә өҫтөнә мәрәкә була торғайны. Һәр һабан туйынан, кәм тигәндә, икеөс кеше тура баструкка олаҡтырыла ине...

Шөкөр. Ҡолош һабан туйы тинеңме?..

Әжмәғол. Эйе. Бөгөнгөләй хәтеремдә. Июндең беренсе йомаһында булды ул оказия. Өҫкә ап-аҡ елән, башҡа ап-аҡ эшләпә, аяҡҡа ҡап-ҡара итек кейеп, билбауға револьвертте ҡыҫтырып, сөм-ҡара айғырҙы еҙ эйәр менән эйәрләп атландым да киттем Ҡолошҡа. Ала бейәһенә атландырып, Ғанау Сәхибте лә эйәртеп алдым. Хәҙер мәрхүм инде. Тере саҡта ғәйрәтле ир ине. Һабан туйы ҡыҙыуға ғына барып еттек. Майҙан гөж килә. Аттан төшмәй генә бер яҡ ситтән ҡарап торабыҙ. Бөтә ғәләм шатлана, ә минең эсем тулы ут. Бер мәл күрәм, бейеү түңәрәге уртаһына Уңғанбикә сыҡты. Орсоҡ кеүек, ойотоп бейергә керәште. Һай, бейей ҙә һуң! Хоҙай ҡанат ҡына бирмәгән! Шул ваҡыт эсемдәге йөрәк-бауырым леп итеп өҙөлөп төштө. «Түҙемем бөттө, Әжмәғол!» — тинем үҙ-үҙемә. Ғүмеремдә тәүтапҡыр ҡара айғырға ҡамсы һуҡтым. Арғымаҡ урынынан уҡ осоп китте. Майҙанды икегә ярып, түңәрәк эсенә килеп тә туҡтаным.

Халҡ төркөмө, уртаға киҫелгән икмәк кеүек, икегә айырылды ла ҡуйҙы. Кешеләр асыҡ ауыҙҙарын ябырға ла өлгөрмәнеләр, эйәрҙә көйө генә Уңғанбикәне һул ҡул менән эләктереп тә алдым. Атым үрә ырғыны. Ҡилгәс, бөтә формаһы килһен тип, ә ҡайһы берәүҙәр кемдең кем икәнлеген белһен тип, револьвертте сығарып, ике тапҡыр «гөп», «гөп», «гөп» һауаға аттым. Арғымағым, йәйәнән ысҡынған уҡ кеүек, атылды.

Ҡ о т л ә х м ә т. Бына кем егет, исмаһам!

И л ь я с. Була бит ҡуш йөрәкле әҙәмдәр! *(Әжмәғол маһайып, мыйығын һыйпай.)*

Ш ө к ө р. Ә аръяғы, ағай?

Ә ж м ә ғ о л. Уңғанбикәне ҡосаҡлап алдым да, илле саҡрымды артҡа әйләнеп тә ҡарамай, саптым. Аҡбуҙ атым ҡара тиргә батты...

Ш ө к ө р. Ҡара айғырҙа һыбай инең бит, Әжмәғол ағай!

Ә ж м ә ғ о л. Ниндәй ҡара айғыр? *(Хәтерләп.)* Ундай саҡта күҙгә аҡ-ҡара күренәме ни, юнһеҙ? Ахмаҡ телең менән аҡыллы һүҙҙе бүлдерҙең...

Е г е т т ә р. Телеңде тешләп ултыр әле, Шөкөр! *(Үҙҙәре пырх-пырх көләләр.)*

Ә ж м ә ғ о л. Бына һеҙгә бер история, еүеш танауҙар!

И л ь я с. Ала бейәле дуҫың тороп ҡалдымы?

Ә ж м ә ғ о л. Ниндәй ала бейә? Ә... Ҡайтты. Тик өс ҡабырғаһын һындырып ҡайтарҙылар. Тиҙ төҙәлде улай...

Ш ө к ө р. Унан ары нәмә булды?

Ә ж м ә ғ о л. Ана шул булды. *(Килгән Уңғанбикәнең тауышын ишетә.)*

У ң ғ а н б и к ә *(алыҫтан ҡысҡырып килә)*. Әжмәғол! Әжмәғол тим... *(Инә.)* Һабан туйы ҡотло булһын, тай-тулаҡ! *(Егеттәр аяғүрә баҫа.)*

Ш ө к ө р. Һеҙ ҙә, Уңғанбикә еңгә, уйын-көлкө, һый-хөрмәт эсендә үткәрегеҙ.

У ң ғ а н б и к ә *(картына яһалма йылмайып)*. Мин уны, майҙа ғына йөҙҙөрөп, ҡоймаҡтар бешереп көтәм... Мунсам да өлгөрҙө... Ҡыҙыу саҡта сабынып сығырһың тигәйнем...

Ә ж м ә ғ о л (*ҡаушай, ләкин иҫереклеген еңә алмай*). Төшөнәм, төшөнәм, ҡарсыҡ... Һай, үҙемдең ҡарсыҡты әйтәм, ун һигеҙ йәшлек ҡыҙға биргеһеҙ. Бөгөн үк урла ла ҡас үҙен!

У ң ғ а н б и к ә. Әтеү...

Ә ж м ә ғ о л. Әллә юҡҡа тиһеңме, Аҡбуҙ атты көмөш эйәр менән эйәрләп, револьвертте һул яҡҡа, авторитет сумкаһын уң яҡҡа аҫып...

У ң ғ а н б и к ә (*ҡартын семтеп ала*). Әйҙә инде, ҡарт, төшөңдө өйҙә һөйләп бөтөрөрһөң. (*Иштимер ултырған баҫҡыс эргәһенә килә, шул саҡ Мөхәммәтша өҫкә менеп китә, Уңғанбикә Иштимерҙе бороп семтеп ала.*) Йомошто шулай йомошлайҙармы ни?

И ш т и м е р. Ҡайтып килә ятабыҙ ҙа... (*Танауын тарта.*)

У ң ғ а н б и к ә. Әйҙә, олатайың менән икәүләп мунса керерһегеҙ...

Ә ж м ә ғ о л (*Дәүләтбайҙы ымлап саҡыра*). Әйҙә, Дәүләтбай ҡустым, әйҙә беҙгә, бергәләп сәй эсербеҙ...

У ң ғ а н б и к ә. Әйҙәгеҙ, әйҙә, әйҙә... (*Әжмәғол, Дәүләтбай, Уңғанбикә, Иштимер сығалар. Ситтән ишетелә.*) Мин мунса кертермен әле һеҙҙе, тамуҡ киҫәүҙәре, зобаниҙәр...

Ш ө к ө р. Заманында ҡыҙҙың хәтәрен урлаған икән был Әжмәғол ҡарт.

И л ь я с. Шулай ҙа әҙәм урлау эш түгел инде, егеттәр.

Ҡ о т л ә х м ә т. Егеттәр! Башҡа бер фекер килеп төштө.

Ш ө к ө р. Һирәк була торған хәл.

Ҡ о т л ә х м ә т. Ташла шул ут төкөрөүеңде!.. Килегеҙ әле... (*Егеттәр Ҡотләхмәтте уратып алалар. Ҡарана. Мөхәммәтшаның юҡлығын белә. Башылдап һөйләй.*) Дәүләтбай ағайҙың «Москвич»е хутлы. Эш ҙурға китһә, Әжмәғол ҡарт үҙе ҡотортто тиербеҙ.

Б е р е н с е е г е т. Баш китерлек эш был. Кеше бит — бесәй балаһы түгел...

Ш ө к ө р. Ҡурҡаҡтар һеҙ, дуҫтар имеш... (*«Аҡтаныҡ» көйөнә гармунын тартып ебәрә, үҙе йырлай.*)

Аҡтаныҡ һыуҙары тәрән,
Иңләнем, буйламаным,

Ғишыҡтан моңайырмын тип
Һис кенә уйламаным.

Аҡтаныҡ туғайҙарында
Ҡарағат менән муйыл,
Ғүмергә буйҙаҡ ҡалырмын,
Һин ҡарамаһаң быйыл.

Егеттәр йырлап сығып китәләр. Бинокль тотоп Мөхәммәтша төшә. Бинокльдән ҡарай.

Мөхәммәтша. Ҡыҙҙар тауы, минең кеҫәлә тип иҫәпләргә мөмкин хәҙер. Йәғни бына ул ҡайҙа Ҡыҙҙар тауы. *(Усын йомарлай.)* Ну, Ҡотләхмәт, бер килеп эләгерһең эләгеүен, ну көнө бөгөн түгел. Шулай ҙа каланча һаҡларға берәйһен күндерәһе ине.

Полевой сумка аҫҡан Шәмсулла һәм биҙрә, бумала күтәргән Ирҙәүләт ҡарт инә. Мөхәммәтша башта уларҙы күрмәй.

Шәмсулла. Быныһын дөрөҫ эшләгәнһең, туған, янғынға ҡаршы көрәштә бөтә техника файҙаланылырға тейеш. Шул иҫәптән бинокль дә. *(Счет төймәһе тартыу хәрәкәте яһап ҡуя.)*

Мөхәммәтша. Авторитет сумкалары аҫып, иртә таңдан ҡайҙа киттең былай, Шәмсулла ағай?

Шәмсулла. Эш муйындан, туған. Һабан туйы майҙаны өсөн иң яуаплы кеше мин. Пока! *(Фуражкаһын һала.)*

Ирҙәүләт. Пока! Пока! *(Йәмшәйеп бөткән эшләпәһен һала.)*

Шәмсулла *(кире килә, уның артынан Ирҙәүләт тә борола)*. Бөгөн, туған, үҙең беләһең, ауыл өсөн иң яуаплы кеше һин. Пока! *(Фуражкаһын һала. Китергә бара.)*

Ирҙәүләт. Пока! Пока! *(Эшләпәһен һала.)*

Мөхәммәтша. Ирҙәүләт ҡоҙа, тороп торсоҡ ҡына.

Ирҙәүләт. Хәбәреңде тиҙ һөйлә.

Мөхәммәтша. Ҡайҙа былай ашығаһың?

Ирҙәүләт. Һин һорашма, мин әйтмәйем.

Мөхәммәтша. Ирҙәүләт ҡоҙа, һиңә бик ҙур үтенес бар ине.

Ирҙәүләт. Әйт үтенесеңде.

Мөхәммәтша. Ҡөтөү ҡайтҡансы минең өсөн бында тороп тормаςһыңмы икән тигәйнем.

Ирҙәүләт. Эш муйындан.

Мөхәммәтша. Биш хеҙмәт көнө бирәм.

Ирҙәүләт. Алмайым.

Мөхәммәтша. Унды...

Ирҙәүләт. Кәрәкмәй.

Мөхәммәтша. Ун биш көн, бер аҡ баш, бер киςәк таҡта сәй.

Ирҙәүләт. Булмай. Сәй менән араҡыға алдана торған ваҡыттар үтте инде, ҡоҙа. Вәссәләм!

Шәмсулла (*ҡысҡырып кире инә*). Ирҙәүләт күрше, әңгәмә һөйләр саҡмы ни? Әңгәмә бөгөн — саботаж менән бәрәбәр! (*Мөхәммәтшаға.*) Пока!

Ирҙәүләт. Пока! Пока! (*Китәләр.*)

Мөхәммәтша (*арбалағы мискәгә барып ҡаплана*). Былай булғас, «Уф!» тиһәң дә ярай.

Йәмилә менән Йәмлегөл үтеп барған була. Мөхәммәтшаны күреп шарҡылдап көләләр. Мөхәммәтша башын күтәрә.

Йәмилә. Әллә мискәгә сумырға самалай инеңме, Мөхәммәтша?

Мөхәммәтша. Мискәгә түгел, диңгеҙгә сумһаң да һүнерлек түгел минең күкрәгемдәге хәсрәттәр, Йәмилә.

Йәмлегөл. Бахырҡай...

Йәмилә. Ул тиклем йәлләмә, йә илатырһың.

Йәмлегөл. Илаһа, йәшен һөртөр кеше бар ҙабаһа.

Йәмилә. Ҡайыған ҡулъяулыҡ менән һөртөргәме, әллә простойы ла яраймы?.. Әйҙә, Йәмлегөл, унда беҙҙе көтәләрҙер.

Мөхәммәтша. Ниңә, Йәмлегөл бара торһон, ә һиңә, Йәмилә, бер ауыҙ ғына һүҙем бар ине.

Йәмлегөл. Серҙәр берекһен. (*Китә. Оҙаҡ пауза.*)

Йәмилә. Әү, тим бит.

Мөхәммәтша. Ҡурмағән һабан туйы түгел инде, Йәмилә. Барма һин унда.

Йәмилә. Күрмәгән шул.

Мөхәммәтша. Бынау көндә яңғыҙымды ташлап китмә һин, Йәмилә, йөрәгең таш булмаһа...

Йәмилә. Һин пожар һаҡларһың, мин һине һаҡлармынмы?

Мөхәммәтша. Икегеҙҙе лә мин һаҡлармын, Йәмилә.

Йәмилә. Миңә тиҙ генә ут тоҡанмай ул.

Мөхәммәтша. Ут тоҡанмаһа, күҙ тейеүе бар.

Йәмилә. Тейҙермәһәң теймәй ул.

Мөхәммәтша. Барма, зинһар.

Йәмилә. Бынау йөрәк һандуғас булып талпынып торғанда, ни йәнем менән өйҙә ултырайым ти?

Мөхәммәтша. Мин һине ебәрмәйем.

Йәмилә. Бойораһыңмы?

Мөхәммәтша. Нығытып бойорам.

Йәмилә. Һауала осҡан ҡошҡа бойороп булмай ул, Мөхәммәтша. Бына тыңла:

Мин азат ҡош. Ағасты
Үҙем һайлап ҡунамын,
Мин күктәге йондоҙмон,
Теләгәндә янамын.
Мин иртәнге шаян ел,
Иҫәм тиһәм иҫәмен.
Мин ҡырҙағы сәскәмен,
Үҙ иркемдә үҫәмен.
Мин тулҡынмын, бер саҡта
Һыйынырмын ярыма —
Ғүмерлеккә килермен
Һөйгән кешем янына.

Мөхәммәтша *(йырҙы мискәне ҡосаҡлап тыңлай)*. Уф! Барыбер китмә, ҡош булһаң да, ел булһаң да, сәскә булһаң да, йондоҙ булһаң да китмә, Йәмилә.

Йәмлегөл *(тыштан)*. Йәмилә! Әллә Мөхәммәтшаның ауыҙы бик ҙур булып сыҡты инде. Бер ауыҙ һүҙе һаман да бөтмәй.

Йәмилә. Елде еңер, ҡошто эйәләштерер, күктәге йондоҙҙо үрелеп алыр егеттәр бар донъяла, Мөхәммәтша.

Мөхәммәтша. Ихтимал, мин дә шундайҙыр.

Й ә м и л ә. Ихтимал! Хуш хәҙергә, ихтимал! *(Югереп китә.)*

М ө х ә м м ә т ш а *(тағы мискәне ҡосаҡлай).* Былай булғас, өс тапҡыр «Уф», «уф», «уф!» тиһәң дә, уфтаныл бөтөп булмаҫ инде. Тағы бер «уф!» *(Каланча баҫҡысына баҫып һөйләй.)*

Уф! Ни хәл генә итәйем,
Ялҡын алған донъяһын.
Ут ялманы мискәләрен,
Насосын, каланчаһын.
Теге пожар пожармы ни?
Бына был пожар — пожар.
(Йөрәген кырһәтә.)

Хәсрәт пожары тоҡанды,
Яңғыҙым уфтанамын,
Ҡарап ятҡа, һалдың утҡа,
Һалам төҫлө янамын.
Теге пожар пожармы ни?
Бына был пожар — пожар!!!
(Йөрәгенә һуға.)

ШАРШАУ

ИКЕНСЕ ШАРШАУ

Ҡыҙҙар тауы. Тирә-яҡта ҡайын, имән, юкә ағастары, ҡыуаҡтар. Уртала ҙур ғына майҙан. Бер ағастан икенсе ағасҡа плакат һуҙылған. «Рәхим итегеҙ барсағыҙ ҙа!» Ирдәүләт имән, юкә ағастарын аҡҡа буяп йөрөй. Шәмсулла төп башында бәләкәс кенә счеттың төймәһен тартып ултыра.

Шәмсулла. Был егерме өсөнсө имәнме әле?

Ирдәүләт. Егерме өсөнсө.

Шәмсулла *(счет тарта)*. Ун һигеҙ юкә, егерме өс имән — йәмғеһе — ҡырҡ бер төп ағас.

Ирдәүләт. Ҡырҡ бер төп.

Шәмсулла. Һабан туйы башланыуға, тимәк, ҡара ҡабыҡлы бер генә ағас та ҡалмай.

Ирдәүләт. Ҡалмай.

Шәмсулла. Бынау байрам көндө ап-аҡ ҡайындар араһында ҡап-ҡара имәндәр менән ҡап-ҡара юкәләр ҡарайып, йәм боҙоп торһалар, килешер инеме? Килешмәҫ ине.

Ирдәүләт. Килешмәҫ ине.

Шәмсулла. Уларҙы ошолай ап-аҡҡа буятырға счетовод Шәмсулланан башҡа кемдең башы етер ине?

Ирдәүләт. Етмәç ине. Ярай әле имәне менән юкәһе һирәк.

Шәмсулла. Ҡуйы булһа ла ҡаушап ҡалмаç инем. Яҡшы идея өсөн ҡорбан биреүҙән ҡурҡырға ярамай ул, ҡарт.

Ирдәүләт. Ярамай, ярамай...

Шәмсулла. Ҡарт булһаң да, яңылыҡты тояһың һин. Шуның өсөн уважать итәм мин һине.

Идәүләт. Итәһең, итәһең. *(Һуңғы ағасын буяп бөтөрә.)*

Шәмсулла. Был буяу расходын сусҡа фермаһын ағартыу иçәбенә кертәбеҙ ҙә ҡуябыҙ уны.

Ирдәүләт. Һин ситауат — хөкөмөң үҙ ҡулыңда.

Шәмсулла. Дөрөç. Үҙ ҡулымда. Ҡил, эргәмә генә ултыр әле. *(Сумкаһынан яртыны сығара, бер сынаяҡ өçтө ала.)*

Ирдәүләт. Бәрәкәте менән бирһен. *(Ултыра.)*

Шәмсулла. Саҡ ҡына өçтәп ебәрәйек.

Ирдәүләт. Ебәрәйек. *(Шәмсулла үҙе эсә. Унан ҡартҡа бирә. Эскәс икеһе лә баш кейемдәрен һалып еçкәйҙәр.)*

Шәмсулла. Ҡара әле, бөтә Ҡыҙҙар тауы ялт итеп тора бит.

Ирдәүләт. Ялт итеп тора.

Шәмсулла *(шешәне күтәреп, самалап, оҙаҡ ҡарап тора)*. Әлләә етмәйерәк ҡалды инде, ҡарт?

Ирдәүләт *(тегенең ҡулындағы араҡыға күрһәтә)*. Хөкөмөң үҙ ҡулыңда.

Шәмсулла. Дөрөç. Үҙ ҡулымда. *(Үҙе эсә лә Ирдәүләткә бирә.)*

Ирдәүләт. Араҡыға алдана торған замандар үтте бит.

Шәмсулла *(иçерә төшә)*. Үтте ағай, үтте. Ә урман күҙ яуын алып тора. *(Башына төртә.)* Әҙәмдә фекер булырға тейеш.

Ирдәүләт. Бик тейеш.

Шәмсулла. Аҡ буяу түгел, кеше фекере яҡтыртта был ағастарҙы.

Ирдәүләт *(ныҡ иçерә, урынынан тора)*. Теләйем икән мин бөтә Уралдағы, хатта Рәсәйҙәге имән-

дәрҙе ағартам да сығам. Беҙгә нипочем ул! *(Биҙрәһе менән бумалаһын барып ала.)*

Шәмсулла. Ирдәүләт ағай, һин майҙанға тағы бер күҙ һалып сыҡ әле. Һыйыр тиҙәге-фәләң ҡала күрмәһен.

Ирдәүләт. Ҡалмаҫ, ҡалһа, аҡҡа буяйбыҙ уны. Беҙгә бөгөн барыһы ла нипочем... Вот! *(Сыға.)*

Шәмсулла. Тел тейҙерер әҙәм түгел. Тырыш ҡарт. *(Алыҫта шау-шыу, гармун, ҡыңғырау тауыштары ишетелә.)* Халҡ ҡуҙғалды... Рәхим итһендәр, барсаһы ла. Их, рәхәтлеккә сыҙап булмай. Бер йырлап ебәрһәң инде! *(Шешәнең бөкөһөн тығып сумкаһына һала.)*

Йырлар инем дә һүҙем юҡ,
Йырламайса түҙем юҡ,
Моңаяһыңдыр, сибәрем,
Яндарыңда үҙем юҡ.

Аҡ беләгеңдән тотайым,
Ай битеңде үбәйем.
Үпмәҫ инем ай битеңде,
Үпмәй нисек түҙәйем?

Их, донъяның рәхәттәре! Мин бит үҙем счетовод булһам да, хис кешеһе, илһам кешеһемен! Счет төймәһенең һәр теҙмәһе шиғыр юлы кеүек күренә миңә. *(Счет ала, тарта.)* Ектереп пар ат, Ҡазанға туп-тура киттем ҡарап... *(Сығып китә.)*

Һабан туйына килеүселәрҙең йыры, шау-шыуы бөтөнләй яҡыная. Әжмәғол, Дәүләтбай, Иштимер инә. Әжмәғол бүләктәр эленгән ҡолғаны күтәргән, Дәүләтбай сирек менән бал тотҡан, Иштимер балсыҡ өйрәкте һыҙғырта.

Әжмәғол. Бисә шулай срочнай кәрәк булғас, председателең менән телефон аша һөйләш. Туҡтабикә двигатель хаҡы ғына тормаймы ни?

Дәүләтбай. Туҡтабикәгә баһа юҡ уға, Әжмәғол ағай.

Әжмәғол. Һуң?

Дәүләтбай. Телефон аша һөйләштем. Риза түгел.

Әжмәғол. Улайһа, аллаһы әкбәр... (*Карана.*) Имәнгә быйыл да ҡорт төшөрмө икән ни? Дарыу һөрткәндәр. Майҙанды арыраҡ яһарға кәрәк...

Иштимер. Олатай, ҡәртнәйем әйтте, олатайыңа күҙ-ҡолаҡ бул, тине. Мөхәммәтша ағай әйтте, Йәмилә апайыңа күҙ-ҡолаҡ бул, тине. Мин нимә эшләйем инде?

Әжмәғол. Бар, үҙ тиңтерҙәрең менән уйнап йөрө.

Иштимер. Ярай, олатай. (*Китә.*)

Әжмәғол (*ҙур кеҫә сәғәтен сығара, Дәүләтбайға*). Председателеңдең аяғына йығыл: «Кәләш кәрәк», тиң. Яуапты ун икеләрҙә берерһең. Әле — унынсы ете минут.

Дәүләтбай. Биреп булһа, бирермен дә... (*Уталар.*)

Ирҙәр уҙғас, Уңғанбикә менән Туҡтабикә утә. Улар икеһе бер төрлө күлдәк кейгәндәр. Буйға ла бер самалар. Ҡулдарында төйөнсөктәр. Ашамлыҡтар булырға тейеш.

Уңғанбикә. Анау Дәүләтбайҙы әйтәм, имәнләй ир көйөнә әрәм булып йөрөй.

Туҡтабикә. Әрәм булып йөрөгәндәр был донъяла бер ул ғына түгел инде, еңгә.

Уңғанбикә. Иншалла, фирештәнең «амин» тигән сағына тура килеп, бәндәнең күңел күҙе асылыу ҡөҙрәте лә бар.

Туҡтабикә. Ғүмер буйы шулай ситләтеп һөйләшәһең, еңгә.

Уңғанбикә. Мин ситләтһәм, һин тура аңла. (*Әйләнеп Туҡтабикәне баштан-аяҡ ҡарап сыға.*) Үҙенә ҡарайым да уйлап торам, Туҡтабикә, һин барҙа ни етте ҡыҙҙарың бер ситтә торһон юнь белгән ир өсөн. Матурлығың да, уңғанлығың да, буй-һының да — күрер күҙгә бәрәкәт! Валлаһи, бәрәкәт, килеп кәйем!

Шарҡылдашып көлөшәләр. Арттан Әжмәғол ҡысҡыра.

Әжмәғол. Ҡарсыҡ...

Уңғанбикә. Хәҙер! Ғүмер буйы көйһөҙ бала кеүек булды ошо Әжмәғол! (*Сығалар.*)

Бер төркөм ҡыҙҙар йырлап инәләр. Араларында Йәмлегөл, Маһибәҙәр, Мөнирә лә бар.

Ҡыҙҙар йыры:

Һыуҙар алдым шишмәләрҙән,
Таң атҡан саҡта,
Ағын һыуҙай, тынмай күңел,
Яратҡан саҡта.
Ел менән сәләм ебәрәм,
Таң атҡан саҡта.
Һандуғастар өҙҙөрәләр
Мөхәббәт йырын,
Сәскә һайын һипкән был яҙ
Мөхәббәт нурын.
Бер һиңә генә йырлайым
Мөхәббәт йырын.

Маһибәҙәр. Йәмилә ҡайҙа ҡалды, ҡыҙҙар?

Мөнирә. Күбәләкте әйтәм, әрекмән ауына эләгеп ҡуймаһа ярар ине.

Бер ҡыҙ. Эләктерә торғаны Ҡотләхмәт түгел.

Йәмлегөл. Ниңә, Ҡотләхмәт эллә ҡыҙ ҡарамаҫлыҡ егетме? Йәмилә артынан юҡҡа ғына йөрөй ул — ботинка туҙҙырып, ваҡыт уҙҙырып.

Маһибәҙәр. Маҡтансыҡ ул Ҡотләхмәт.

Йәмлегөл. Күрәһең, маҡтаныр урыны барҙыр.

Мөнирә. Эллә күҙең төштөмө?

Йәмлегөл. Төшһә лә ғәжәп түгел.

Мөнирә. Уңыш теләйем.

Йәмлегөл. Һиңә лә. *(Шул арала ҡыҙҙар сәскә эҙә-өҙә сыға башлайҙар.)*

Маһибәҙәр. Башым әйләнеп йығылғансы бейейем әле бөгөн... Йығылһам, Баян мине күтәреп алыр инеме икән?

Мөнирә. Һин тәүҙә йығылып ҡара.

Маһибәҙәр. Билләһи, йығылам... *(Ҡыҙҙар юҡ булалар. Бер ҡайынға һөйәлгән Мөнирә генә ҡала.)*

Шөкөр менән **Ильяс** инә. **Шөкөр «Аҡтаныҡ» көйөн уйнай. Ильяс йырлап ебәрә.**

Ильяс.

Ектем шул аттың ерәнен,
Ялы ергә тейгәнен,
Һөйҙөм шул йәрҙең сибәрен,
Илдәрҙә бер тигәнен.

Аҡтаныҡ буйҙары ҡамыш,
Ҡамышы ҡатыш екән.
Эскәйҙәрем тулы һағыш,
Тик ул һағышлы микән?

Мөнирә *(үҙе лә һиҙмәҫтән бышылдай)*. Һағышлы... Бик һағышлы...

Ильяс *(Мөнирәне күреп ҡала)*. Мөнирә!.. Һин нәмә тинең?

Мөнирә. Әйтмәнемсе. Һинең йырыңды ғына тыңланым.

Шөкөр. Һин ҡайһы арала шулай үҫеп, һылыуланып киттең әле, Мөнирә?

Мөнирә *(оялыбыраҡ)*. Быйыл яҙ. Май ямғырынан һуң.

Шөкөр. Күҙ теймәһен!

Мөнирә. Ә һеҙ ул тиклем ҡарамағыҙ.

Ильяс. Бына ниндәй һәйбәт булып сыҡты! *(Шөкөргә китергә ымлай.)*

Шөкөр. Күреп, төшөнөп торам һәм... китәм. *(Гармунын уйнап, бейей-бейей сығып китә.)*

Мөнирә *(ҡайын артына йәшеренә)*. Йә, әйт, Ильяс.

Ильяс. Анау саҡта ҡыш көнө алдынғылар кәңәшмәһендә һине күрҙем дә... Шунан бирле ҡайҙа ғына барһам да, нәмә генә эшләһәм дә, һин гел эргәмдә кеүекһең. Мин уның һайын һәйбәтерәк булырға тырышам... Әсәйем әйтә, тамаҡҡа нескәреп киттең, ти... Ун һигеҙгә етеп бер шулай булғаным юҡ ине. Ә һин ниңә өндәшмәйһең?

Мөнирә. Тыңла әле, Ильяс. Анау ҡоштар нәмә тип һайрай икән?

Ильяс. Улармы? Улар аҙашмаҫ өсөн һайрашалар, Мөнирә.

Мөнирә. Тағы?

Ильяс. Тағымы? Бер-береһен һағынған өсөн һайрашалар.

Мөнирә. Тағы?

Ильяс. Шул инде.

Мөнирә. Минеңсә, улар иң тәүҙә һайрашып табышалар, табышҡас, һайрашып танышалар.

Ильяс. Уларҙың эш еңел. Бер урында йәшәйҙәр. Ә беҙ икебеҙ ике ауылда.

Мөнирә. Хатта ул яҡшы ла. Бер һағыныу үҙе ни тора!

Ильяс. Ярай ҙа икебеҙ ҙә һағынһаҡ...

Мөнирә. Мин һағынырмын...

Ильяс. Ысынмы, Мөнирә? *(Мөнирәгә яҡын килә, беләгенән тоторға итә.)*

Мөнирә *(ситкә тайпыла)*. Һаҡ бул, Ильяс, анау сәскәгә ҡунған күбәләкте ҡурҡытырһың.

Ауыҙ эсенән мығырҙап Шәмсулла сыға. Уның тауышын ишеткәс, Мөнирә менән Ильяс урман эсенә югереп инеп китәләр.

Шәмсулла.

Аҡ беләгеңдән тотайым,
Ай битеңдән үбәйем.

Эй, ағай-эне, йәш-елкенсәк! Майҙан башлана, һәммәгеҙ ҙә рәхим итегеҙ!

Үпмәç инем ай битеңде,
Үпмәй нисек түҙәйем?

Майҙанға, майҙанға! *(Үтеп китә.)*

Туҡтабикә, уның артынан Дәүләтбай инә.

Дәүләтбай. Туҡтабикә, туҡта әле.

Туҡтабикә. Туҡтаным.

Дәүләтбай. Әйтер һүҙем бар ине.

Туҡтабикә. Булғас, әйт.

Дәүләтбай. Һүҙ тип ни, һүҙ генә түгел шул.

Туҡтабикә. Йырың булһа, йырлап бир, Дәүләтбай ағай.

Дәүләтбай. Һин миңә «ағай» тимә әле. Ике йыл инде бисәһеҙ ҡаңғырып йөрөйөм.

Туҡтабикә. Мин ун ике йыл ирһеҙ ҙә, башты ташҡа һуғып булмай.

Д ә ү л ә т б а й. Ниңә башты ташҡа һуғырға, Туҡтабикә. Үлгән артынан үлеп булмай бит инде.

Т у ҡ т а б и к ә. Уратма, Дәүләтбай ағай.

Д ә ү л ә т б а й. Һин миңә «ағай» тимәй тор әле. Етем күңелем һиңә килеп һуғылды, Туҡтабикә. Ғүмер буйы һин мине беләһең, мин һине беләм, тигәндәй. Өҙөп кенә әйт тә ҡуй.

Т у ҡ т а б и к ә. Ир уртаһы кешегә улай уҡ ҡауҙыр булыу килешмәй, Дәүләтбай ағ... Уйлашайыҡ, кәңәшләшәйек.

Д ә ү л ә т б а й. Уйланаһы уйланған инде.

Т у ҡ т а б и к ә. Яусы-фәлән ебәреү ҙә илдә юҡ эш түгел, әҙәм алдында йөҙ яҡты булыр ине.

Д ә ү л ә т б а й. Әжмәғол ҡартҡа әйтеп ҡараным, риза ул. Тик һиңә өҫтәп анау тутығып ятҡан двигателегеҙҙе һатмаҡсы була беҙҙең колхозға. Беҙҙекеләр риза түгел.

Т у ҡ т а б и к ә *(тоҡаныл китә)*. Әлеге двигатель! Шул двигатель арҡаһында еләк кеүек бер бисә ирһеҙ ҡалған аҙмы икән ни әле ул ҡарт төлкөгә? Инде минең алдыма килгән ашҡа тараҡан булып төшөргә йөрөймө? Мин тиҙ баҫырмын ул төлкөнөң ҡойроғона! Туҡтабикә ярты юлда туҡтап ҡала торған бисә түгел. Алаптай ауыҙын асып тапҡан әйтер нәмә! Майлы күҙ!

Д ә ү л ә т б а й. Һин контрактовать ителгән мал түгел дәбаһа.

Т у ҡ т а б и к ә. Әйтмә лә. *(Пауза.)* Артымдан илап ҡалыр балам юҡ, Дәүләтбай. Һинең балаларыңа әсә булырмын, Дәүләтбай. Мин тәүәккәлләнем, Дәүләтбай... Теләһәң, бөгөн үк, хәҙер үк ал да кит! Мин һинеке, Дәүләтбай!

Д ә ү л ә т б а й *(шатлығынан ни эшләргә белмәй)*. Туҡтабикә! Йырлар инем моңом юҡ, илар инем килешмәҫ. Дәүләтбайҙың ҡорғаҡһыған күңеленә лә эркелеп шатлыҡ тулыр көн бар икән. Ҡана үҙеңде бер ҡосаҡлайым, Туҡтабикә!

Т у ҡ т а б и к ә. Ҡуй, улай сабырһыҙ булма. Ҡауышыу сәғәтенең хазинаһына ҡул һонмай торайыҡ, Дәүләтбай.

Д ә ү л ә т б а й *(ике ҡулы менән башындағы кәпәсен йәмшәйтеп һуға)*. Мин көтөргә риза! Үҙенде бөгөн үк алып китәм! Хатта хикмәт сығарып алып китәм...

Т у ҡ т а б и к ә. Хикмәтһеҙ генә ярамаҫмы һуң?

Д ә ү л ә т б а й. Егеттәрҙе һемәйтәйек әле! Йыуаш Дәүләтбайҙан да бер мәрәкә сыҡһын әйҙә!

Т у ҡ т а б и к ә *(аптырап)*. Минең арттан йөрөгән егет юҡ та.

Д ә ү л ә т б а й. Эш былай, Туҡтабикә. Бөгөн беҙҙең ауылдың Ҡотләхмәт минең «Москвич»тә Йәмиләне урлап ҡасмаҡсы булып йөрөй.

Т у ҡ т а б и к ә. Бына тағы яңы ауыҙҙан иҫке һүҙ!

Д ә ү л ә т б а й. Әжмәғол ҡарт үҙе әңгәмә һөйләп ҡотортто малайҙарҙы.

Т у ҡ т а б и к ә. Ҡуй, булмаҫ эште һөйләмә. Теләһә кемгә эйәреп китергә Йәмилә етем быҙау түгел дә.

Д ә ү л ә т б а й. Шуға күрә теге ҡуҡрайған егетте һемәйтергә кәрәк тә. Мин тегеләргә Йәмиләне урлашҡан булып йөрөйөм дә, ығы-зығыла «Москвич»кә ултыртып, Йәмилә урынына үҙеңде алам да китәм. Бер аҙҙан һин бына ошо төп башына килеп ултыр. Ҡалғанын үҙем ҡарармын.

Т у ҡ т а б и к ә. Әйҙә һинеңсә булһын, Дәүләтбай, тамашаға тамаша өҫтәлһен! *(Пауза.)* Береһе тутыҡҡан двигателгә ҡушып кәләш яусыларға йөрөй, икенсеһе көпә-көндөҙ бынау заманда ҡыҙ урларға маташа. Һаташҡандар! Иҫерек баштар! Айнытыр әле һеҙҙе Дәүләтбай менән Туҡтабикә. *(Ҡапыл рухланып таҡмаҡ әйтә, тыпылдатып бейей башлай.)*

Туҡта, туҡта, Туҡтабикә!
Туҡтабикә, тол бикә.
Тупылдатып бейеп килә —
Кем йәре икән был бисә?

Д ә ү л ә т б а й *(сәбәкәй итә)*. Дәүләтбайҙыҡы!

Т у ҡ т а б и к ә. Туҡта, туҡта, Туҡтабикә,
Туҡтатһаң да әйләнер,
Был бикәнең, һай, кем менән
Сәсе сәскә бәйләнер?

Д ә ү л ә т б а й. Дәүләтбай менән!
Т у ҡ т а б и к ә. Туҡта, туҡта, Туҡтабикә,
Туҡтабикә ни әйтер?
Дәүләтбайы ниҙәр әйтһә,
Туҡтабикә шуны әйтер.
Мин-минлектән миңрәүҙәрҙе
Ошо икәү һемәйтер.

Д ә ү л ә т б а й *(ҡул саба)*. Бына әйттең, исмаһам...

Туҡтабикә бейей-бейей сығып китә. Дәүләтбай уға эйәрә. Й ә м и л ә, унын артынан Ҡ о т л ә х м ә т, һуңыраҡ И ш т и м е р боҫа-боҫа сыға.

Ҡ о т л ә х м ә т. Бер генә минутҡа туҡта әле, Йәмилә.

Й ә м и л ә. Мин ашығам.

Ҡ о т л ә х м ә т. Ярты ғына минутҡа.

Й ә м и л ә. Йә, туҡтаным.

Ҡ о т л ә х м ә т *(өҙөлөп)*. Ҡояш артынан йөрөгән ай кеүек, икенсе йыл йөрөйөм бит инде, Йәмилә. Ни нәмәм оҡшамай һуң һиңә? Төндәр буйы уйлап ятам — ҡыҙ яратмаҫ бер генә ҡылығымды ла таба алмайым.

Й ә м и л ә. Бәлки, ысынлап ундай ҡылығың юҡтыр. *(Көлә.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Юҡ шул, Йәмилә. Бына һанап сығам: Ҡотләхмәт бына тигән тракторист — бер булдымы? Аҡсаны, икмәкте көрәп алам — ике булдымы? Комсомолда бер шелтә алғаным юҡ — өс булдымы? Былтыр ғына үҙемә яңы өй һалып ебәрҙем, мотоцикл менән патефон алдым, йыл башынан «Совет Башҡортостаны» газетаһына яҙылдым — былар бөтәһе бергә дүрт булдымы? Саманан ашыу эсмәйем, тәмәке ауыҙға алғаным юҡ, ғәрип-ғөрәбә түгелмен, нәҫел-ырыуым бына тигән.

Й ә м и л ә. Ҡара әле, Ҡотләхмәт, һин бик шәп кеше икәнһең дәбаһа.

Ҡ о т л ә х м ә т. Бик шәп шул. Үҙенде өф итеп кенә тотормон, ауыр эш эшләтмәм, утынын-һыуын үҙем кертермен. Теләгәнең ашарһың, теләгәнең кейерһең... Главный — мин һине яратам.

Й ә м и л ә. Ана шул главныйында бөтә хикмәт, Ҡотләхмәт.

Ҡ о т л ә х м ә т. Һин бына тигән алдынғы тауыҡ фермаһының мөдире. Йөрәк менән уйлама, аҡыл менән уйлап ҡара — минең кеүек егетте сәсеп үҫтереп кенә булмай ул. Сознательныйыраҡ уйлап ҡара тағы бер тапҡыр.

И ш т и м е р *(ағас башынан)*. Хороша, хороша, замечательная. Сознательный булыу кәрәк обязательная.

Ҡ о т л ә х м ә т. Иштимер, анау ҡыуаҡ артында минең мотоцикл тора, бар шуға ултырып уйна. Бар, Иштимер, бар...

И ш т и м е р. Мотоциклға ултыртып ултыртырҙан булмаһын түлке.

Ҡ о т л ә х м ә т. Юҡ.

И ш т и м е р. Ярай улайһа. *(Китә.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Әйт һин, Йәмилә, килмәгән ерем булһа, тураһын әйт, мин төҙәтергә тырышырмын. Ҡояш тирәһендә йөрөгән ай кеүек...

Й ә м и л ә. Минең өсөн ана шул ай кеүекһең һин, Ҡотләхмәт. Шәүләң бар, йылың юҡ...

Ҡ о т л ә х м ә т. Бәлки, һин генә һиҙмәйһеңдер, эсем тулы ялҡын.

Й ә м и л ә. Ҡауышһаҡ та беҙ һинең менән ҡояш менән ай ҡауышҡан көндө генә ҡауышырбыҙ. Ғәйепләштән булмаһын! *(Көлә. Югереп сыға.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Ниндәй тәкәббер! Әжмәғол ҡыҙы! Ярай, ҡыҙыҡай! Һин барыбер минеке буласаҡһың. Әгәр һүҙемдән кире ҡайтһам, башым кәпәс күрмәһен! *(Кепкаһын ергә һуға. Папирос тоҡандыра.)*

Ашығып Б а я н инә.

Б а я н. Ҡыҙҙар ҡайҙа?

Ҡ о т л ә х м ә т. Мин һиңә ҡыҙҙар бригадире түгел бында.

Б а я н *(кепканы күреп)*. Кәпәс һуҡтыңмы? Кәпәс һуғып ҡына әтәс булып булмай ул, туған.

Ҡ о т л ә х м ә т. Күп телеңә һалынма, юғиһә аҫыл ҡошоңдоң Шөкөр уҙаман ауына килеп эләгеүе бар.

Б а я н. Элэкмэйерэк торһон эле. Ә һин кәпәс органсы, башыңды анау имәнгә һуғып ҡара, бәлки, тинтәклегең сәсрәп сығыр, кейәү аламаһы. *(Китә.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Пожарник! *(Бармаҡтарын ауыҙына тығып әсе һыҙғыра. Шөкөр, Дәүләтбай сыға).*

Ш ө к ө р. Бойор, ханым-солтаным!

Ҡ о т л ә х м ә т. Йырма әле шул ауыҙыңды! Эш ризалыҡ менән барып сыҡманы, егеттәр. Тимәк, урлап ҡасабыҙ.

Ш ө к ө р. Урларға булғас урларға! Ә ҡалайтып урлайбыҙ? Әжмәғолдоң аҡбуҙ аты юҡ бит беҙҙә!

Д ә ү л ә т б а й. Әгәр кәрәк саҡта минең дә йомошто тыңлар булһағыҙ, барын да үҙем рәтләйем.

Ҡ о т л ә х м ә т. Ҡолоң булырға риза, Дәүләтбай ағай!

Ш ө к ө р. Ә ҡалайтып урлайбыҙ?

Д ә ү л ә т б а й. Мә, Ҡотләхмәт, һиңә «Москвич»тең асҡысын. Һин бер аҙҙан машинаны ходҡа ебәреп, кабинала көтөп ултыр. Мин «һүҙем бар» тип Йәмиләне майҙандан саҡырып сығарырмын. Ул мине яҡын ағайы күрә, шикләнмәҫ. Ҡыҙ төрөргә шаршау бармы?

Ш ө к ө р. Күл дәүмәллеге.

Д ә ү л ә т б а й. Булды. Уны машинаға килтереп ҡуйығыҙ. Төшөндөгөҙмө?

Ҡ о т л ә х м ә т. Төшөндөк.

Д ә ү л ә т б а й. Мин ҡыҙҙы алып килгәс тә, һин сразу газ бирерһең дә, туп-тура Аҡтаныҡҡа тондорорһоң. Аңлашылдымы? Өс минуттан өйҙә булырбыҙ!

Ҡ о т л ә х м ә т. Аңлашылды.

Ш ө к ө р. Ә мин?

Ҡ о т л ә х м ә т. Һин күҙәтеп торорһоң. Ул-был булһа, әҙер тор!

Д ә ү л ә т б а й. Уны ул-был сыҡмаҫлыҡ эшләрбеҙ инде.

Ҡ о т л ә х м ә т. Вәғәҙә! Әй, Шөкөр, әллә һин минең мотоцикл менән алдан елдерәһеңме? Апайыма хәбәр итергә кәрәк. Әҙерләнеберәк торһон. Ҡәләш алып ҡайтыу бәрәс алып ҡайтыу түгел бит.

Д ә ү л ә т б а й. Был да мең аҡыл.

Ҡ о т л ә х м ә т. Ысҡын, Шөкөр!

Ш ө к ө р. Була ул! *(Китә башлай.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Араҡың мул булһын.

Ш ө к ө р. Магазин үҙ ҡулыбыҙҙа! *(Китә.)*

Д ә ү л ә т б а й. Билдә бирмәй генә башта майҙанға барайыҡ. Ҡотләхмәт, һин, шик-фәлән тыумаһын өсөн, бер бейеп алһаң да ярар.

Ҡ о т л ә х м ә т. Бейейбеҙ уны, дошмандарҙың йөрәген яндырырлыҡ итеп бейейбеҙ, Дәүләтбай ағай! Ух! *(Артта шау-шыу, гармун, бейеү ишетелә.)* Донъялары тигеҙ кешеләр күңел асалар. Беҙ ҙә тигеҙләрбеҙ әле ул донъяны! *(Урман эсенә инеп китәләр.)*

И ш т и м е р югереп инә, балсыҡ өйрәген һыҙғырта.

И ш т и м е р. Мотоциклы осто! Фиу. Тәки ултыртты теге ҡара тауыҡ. Апайыма күҙ-ҡолаҡ булайым әле. *(Үтә.)*

Ш ә м с у л л а инә. Ул айнымаған.

Ш ә м с у л л а. Эй, ағай-эне, йәш-елкенсәк, ҡарт-ҡоро! Майҙанда көрәш башлана! Барсағыҙ ҙа йәүитсә булығыҙ! Дейеү менән Алпамыша көрәшә! Мәхрүм булып ҡалмағыҙ! Пока! *(Үтә. Уның артынан бер нисә йәш-елкенсәк майҙанға югереп уҙа.)*

Ә ж м ә ғ о л ҡартты У ң ғ а н б и к ә майҙандан ситкә алып сыға.

У ң ғ а н б и к ә. Ҡаптыңмы, ҡарт бесәй?

Ә ж м ә ғ о л. Ни ғәйебем бар, ҡарсыҡ?

У ң ғ а н б и к ә. Белмәмешкә һалыша бит әле, суйын бит!

Ә ж м ә ғ о л. Әйтеп һөйлә, ҡарсыҡҡай.

У ң ғ а н б и к ә. Юхаланма, балланма! Эсең тулы этлек уй. Ҡешегә әҙәп кермәгәс, кермәй икән, билләһи!

Ә ж м ә ғ о л. Әҙәпһеҙләнеп нимә эшләнеп һуң әле, Уңғанбикәкәй?

У ң ғ а н б и к ә. Уңғанбикә, Уңғанбикә! Алма кеүек ҡарсығың бар ваҡытта ҡаршы төшөп бейергә ниңә Туҡтабикә киленде саҡыраһың һин? Бейергә аяғым, шартлатырға бармағым юҡмы ни минең?

Ә ж м ә ғ о л. Хаталыҡ булды, ҡарсыҡ. Икегеҙ йәнәшә инегеҙ. Буй-һынығыҙ ҙа, көлдәктәрегеҙ ҙә бер иштән.

У ң ғ а н б и к ә. Булһа һуң?

Ә ж м ә ғ о л. Бейей-бейей ҡыҙып кителгән дә, һиңә килеп баҫам тип, уға килеп баҫҡанмын, күрәһең, ҡәһәрең.

У ң ғ а н б и к ә. Яйлама ла, майлама ла, күҙҙәреңдән күреп торам... Әйттем мин Туҡтабикәгә, бер остан алма көлдәклек тип, тыңламаны? Уның бер хәйләһе булғандыр әле, моғайын.

Ә ж м ә ғ о л. Булмаҫ, ҡарсыҡ. Киленгә һүҙ тейҙермә!

У ң ғ а н б и к ә. Һин яҡлама уны! Тай ҡойроғона йәбешкән дегәнәк кеүек, йәш-елкенсәккә эйәреп йөрөр сағыңмы? Эсеп ултыр ана тал төбөндә балыңды! Һинең майҙанда бейер сағың әллә ҡасан үткән инде.

Ә ж м ә ғ о л. Үтмәгән! Әле етеп кенә килә. Типһәм тимер өҙөрлөк, һуҡһам айыу йығырлыҡ ир әле мин!

У ң ғ а н б и к ә. Хәсрәт тиһәм, аҙ булыр, ахмаҡ тиһәм, күп булыр. Исмаһам, бер һынабыраҡ ҡара үҙеңә.

Ә ж м ә ғ о л. Ҡараһаң да, ҡарамаһаң да, торғаны менән бәһлеүән.

У ң ғ а н б и к ә. Бәһлеүән! Харап икән, билләһи! *(Таҡмаҡлап бейей, һуңыраҡ Әжмәғол да һелкенә башлай.)*

Ат аҙғыны ҡартайһа,
Ағас күрһә ышыныр,
Ир аҙғыны ҡартайһа,
Бисә күрһә ымһыныр.

Ҡабыҡ кеүек ҡаҡ арҡаң,
Ҡамыт төҫлө ҡалтайған,
Билгә еткән һаҡалың,
Ҡылған төҫлө, һарғайған.

Муртлап бөткән һөйәгең
Шалтыр-шылтыр шалтырай,
Шырт-шырт иткән быуының
Баҫҡан һайын ҡалтырай.

Шул көйөнсә оялмай,
Ҡолаҡтарын ҡарпайтып,
Ҡулбаштарын уйнатып,
Ҡашын-күҙен аҡшайтып,

Бер эйелә, бер сүгә
Төшкән була бейергә,
Майландырып күҙҙәрен
Туҡтабикә киленгә!..

Хурлыҡ, билләһи!

Ә ж м ә ғ о л. Ҡыҙҙар тауын һелкетә
(ергә тибеп ҡуя),
Әжмәғол ҡарт баҫҡанда.
Йөрәктәрҙе елкетә,
Әжмәғол ҡарт баҫҡанда.

Теле менән таш ярыу —
Әжмәғол ҡарт баҡҡанда.
Мыйығында — хикмәте,
Һаҡалында — ҡөҙрәте.

У ң ғ а н б и к ә. Мин тотонһам утарға,
Эйәгеңдә йөн ҡалмаҫ.
Телен тыймаҫ ауыҙыңда
Икмәк ашар юнь ҡалмаҫ.

Бейей-бейей арып, икеһе ике төп башына барып ултыра, саҡ тын алалар, «уф» та «уф» киләләр.

У ң ғ а н б и к ә. Рәтең киткән инде, өтөк! Минең менән ярышҡан була тағы!

Ә ж м ә ғ о л. Постой, бисә! Мин өтөкмө! *(Һикереп тормаҡсы итә, бил ебәрмәй.)*

У ң ғ а н б и к ә. Һин шул!

Ә ж м ә ғ о л. Минме?

У ң ғ а н б и к ә. Һин, һин!

Ә ж м ә ғ о л. Намыҫҡа теймә, ҡарсыҡ. *(Һикереп тора.)* Намыҫҡа бик тейһәң... беләһеңме?

У ң ғ а н б и к ә. Артың менән кәртә емерерһеңме? *(Баҫа.)*

Әжмәғол. Мин дулаһам, кәртә емереп кенә ҡалмам. Мине ҡыҙҙырма! Мине ҡыҙҙырһаң, Туҡтабикәне урланым ҡастым киттем булыр!

Уңғанбикә (тыныс). Алыçҡамы инде?

Әжмәғол. Целинаға! Хатта аръяғына ла мөмкин... Әллә мин ҡыҙ урламаған ирме?

Уңғанбикә. Ниндәй хан ҡыҙҙарын урланы икән был?

Әжмәғол. Ә үҙеңде кем урланы? Мин түгелме ни?

Уңғанбикә. Әстәғәфирулла, тиһәм, әҙ булыр. Ниңә һин күҙгә терәп алдашаһың, ир аҡтығы? Иманың ҡайҙа һинең?

Әжмәғол. Имандың ҡыçылышы юҡ бында. Минең һине урлап ҡайтҡанымды бөтә ил белә.

Уңғанбикә. Урланың ауыҙыңа өҙөлөп төшкән алманы!

Әжмәғол. Урланым тигәс, урланым!

Уңғанбикә. Өтөк! Бисара! Йолҡош! Ҡалым түләргә бер ҡорсаңғы тайың да булмағас, атайың килеп минең атайымдың аяғына йығылды бит. Боронғо һалдат дуçлығы хөрмәтенә ҡарттар үҙ-ара килештеләр ҙә... Шунан һуң һин, хурлыҡтан ҡасып, төндө арыҡ ат менән килеп мине алып киттең. Етмәһә, ярты юлда арыны ул атың. Маҡтансыҡ!

Әжмәғол. Уныһы пустяк! «Әжмәғол кәләш урлап ҡайтҡан!»— тигән хәбәр шунда уҡ тирә-яҡҡа таралып киттеме? Китте! Бөтә ғәләм һимеҙ ҡалъя бешкән ҡаҙан урынына ҡайнанымы? Ҡайнаны.

Уңғанбикә. Үҙең бутағас, ҡайнай инде ул. Асыуымды бик ҡабартһаң, бел уны, ҡартлас, ил алдында фашлап хур итәм үҙеңде, рисуай ҡылам! Ҡыҙ урланым тип ҡырҡ йыл маҡтанған ауыҙың тиҙ ябылыр. Атайың мәрхүм йөҙ һыуы түгеп килмәһә, әлегә саҡлы буйҙаҡ йөрөр бер мәжнүн инең бит һин, алла ҡоло! Шәпкә сыҡҡан! Бар кит! Күҙ алдымда һерәйеп торма! Түшәгем харам булғыры!

Әжмәғол. Ҡуй, ҡарсыҡ, уткән эштән төш яҡшы.

Уңғанбикә. Ана бара юлың, тим бит!

Әжмәғол. Ҡайҙа китәйем?

Уңғанбикә. Дүрт яғың ҡибла.

Ә ж м ә ғ о л. Төшөндөм, ҡарсыҡ. *(Уйын, йыр ишетелгән яҡҡа китә башлай.)*

У ң ғ а н б и к ә. Унда түгел.

Ә ж м ә ғ о л *(кире яҡҡа борола)*. Ярай, ҡарсыҡ.

У ң ғ а н б и к ә. Унда ла түгел!

Ә ж м ә ғ о л *(ауыл яғына борола)*. Ауылғамы?

У ң ғ а н б и к ә. Ауылға. Бар, ҡайтып картуф әрсей тор!

Ә ж м ә ғ о л. Ҡушҡас ни... *(Китә.)*

Уңғанбикә бая Дәүләтбай Туҡтабикәгә әйткән төп башына ултырып ҡала. Бер аҙҙан Т у к т а б и к ә сыға, Уңғанбикәне күреп, кире урман эсенә инеп китә.

У ң ғ а н б и к ә. Үтте ошоноң менән ғүмерҙәрем заяға! *(Ҡарты артынан йоҙроҡ күрһәтеп ҡала. Бер аҙ уйлана, нәмәлер хәтерләй, йылмая.)* Уңғанбикәне урларға йөрөгән егет булманы түгел, булды. Тик ул һин түгел, Сәйфөлмөлөк ине. Сәрби еңгә артынан хәбәр ҙә ебәргәйне. Бөгөн төндә икенсе әтәс ҡысҡырғас та өй артындағы ҡайын эргәһенә сыҡһын, тип әйттергәйне, пар атым урамда торор, үҙем кәртә аша ғына һикереп төшөрмөн дә үҙеңде ебәк шаршауға төрөп кенә алып сығырмын, тип әйттергәйне. Әйткән һүҙе ниндәй бит: ебәк шаршауға төрөп кенә...

Уңғанбикә мауығып һөйләнгәндә, Д ә ү л ә т б а й ҡыуаҡ артынан сыға; уның һүҙен ишетмәй, ишара яһап, машина заводить итергә ҡуша. Унан ҙур шаршауҙы Уңғанбикәнең башына килтереп ҡаплай һәм шунда уҡ баштан-аяҡ төрөп ала.

У ң ғ а н б и к ә. Я рабби.

Д ә ү л ә т б а й *(күтәреп ала)*. Бына, бикәсем, һин минең ҡуйынымдаһың. Бикәм, бикәм, бикәсем, матурым, һин көләсем! *(Уны күтәреп бер әйләнә.)* Тик һин үҙем һүҙ ҡушмай, өндәшмә лә, йөҙөңдө лә асма, йәме, бикәсем! Мәрәкә итәйек әле үҙҙәрен. *(Уңғанбикәне күтәреп ҡыуаҡ эсенә инеп китә.)*

Сәхнә буш тора. Ш ә м с у л л а югереп керә.

Ш ә м с у л л а. Себер китерлек эш, йәмәғәт! Әле генә ошо ерҙән әҙәм урлап киттеләр! Әй, әй, тим! Барсағыҙ ҙа бында йәүитсә булығыҙ!

Баян менән Мәһибәҙәр югереп сыға.

Баян. Кемде урлағандар? Кем урлаған?

Шәмсулла. Машина эсендәге Ҡотләхмәттең ҡылыс танауын ғына күреп ҡалдым.

Баян *(Мәһибәҙәргә).* Ҡайҙа Йәмилә?

Мәһибәҙәр. Улар шишмәгә һыу эсергә төштөләр.

Баян. Былай булғас төштө инде. Ҡотләхмәттең һыуһыны ҡана икән. Китте Йәмиләбеҙ...

Иштимер югереп инә.

Иштимер. Шаршауға төрөлгән әллә кемде «Москвич»кә ултыртып алып киттеләр. *(Көлә.)*

Баян. Кемде булһын, апайыңды! Ниңә ҡысҡырманың?

Иштимер. Ҡысҡырҙым да, тауыш сыҡманы.

Баян. Асыҡ ауыҙ! Бына ҡолаҡ ҡаҡтың хәҙер апайыңдан.

Иштимер. Ап-ап-айым! *(Илап ебәрә.)*

Баян. Ебеп торма. Бар, ауылға югер. Ҡыуа сығырға Мәхәммәтша аттарҙы егә торһон.

Иштимер. Апаҡайым! Апаҡайым! *(Тыпырсынып илай.)*

Баян. Ысҡын хәҙер үк, югерә-югерә иларһың.

Иштимер югерә.

Шәмсулла. Асыҡ ауыҙҙар! Егет аҡтыҡтары! Бына тигән ҡыҙҙы урлаттығыҙ. *(Арлы-бирле йөрөп ҡысҡыра.)* Барсағыҙ ҙа бында йәүитсә булығыҙ, әй, әй, тим!

Баян. Был малайға ышаныс юҡ. Ауылға үҙем югерәйем. *(Мәһибәҙәргә.)* Һаҡ бул, һине лә сәлдермәһендәр! *(Китә.)*

Ильяс менән Мөнирә, ҡыҙҙар, егеттәр сыға.

Мөнирә. Нимә булған? Ниңә уйын таралды?

Мәһибәҙәр. Йәмиләне урлап киткәндәр.

Ҡыҙҙар. Йәмиләне?

Йәмлегөл. Булмаç та. Ысынлапмы?

Ш ә м с у л л а. Ысын шул. Үҙем күреп ҡалдым.

И л ь я с. Йыйын алйот, тапҡандар һөнәр!

Халҡ гөж килә: «Ниткән эш был?» «Ҡыуа сығырға кәрәк», «Тотоп туҡмау аҙ быларҙы», «Мошенниктәр!»— тигән һүҙҙәр ишетелә.

Шул саҡ Й ә м и л ә сыға.

М ө н и р ә. Йәмилә бында бит!

М а һ и б ә ҙ ә р. Әй, әхирәткәйем, нисек ҡасып ҡотолдоң?

Й ә м и л ә. Ҡемдән ҡасайым мин?

Й ә м л е г ө л. Һине урлап киткәйнеләр бит!

Й ә м и л ә *(көлә)*. Ҡөпә-көндөҙ һаташма, Йәмлегөл!

Ш ә м с у л л а. Былай булғас, ҡыҙҙарҙы барлап сығам. *(Счетын һала башлай.)* Йәмилә бында. Йәмлегөл бындамы?

Х а л ҡ. Бында, бында!

Ш ә м с у л л а. Маһибәҙәр бындамы? Мөнирә бындамы? Рәшиҙә бындамы? Ҡәмәрбаныу бындамы? Ғабдрахман ҡыҙҙары бындамы? Алмагөл бындамы? Нурия бындамы? Хисмәт Хәҙисәһе бындамы?

Х а л ҡ. Бында, бында!

М ө н и р ә. Ә Туҡтабикә апай ҡайҙа?

Ш ә м с у л л а *(ҡысҡыра)*. Туҡтабикә, Туҡтабикә! *(Бөтәһе лә ҡысҡырып эҙләй башлайҙар. Шәмсулла урап килә.)* Дәүләтбай иртәнән бирле урала ине уның тирәһендә. Иң яҡшы доярканан ҡолаҡ ҡаҡтыҡ былай булғас! Председателгә ни тип яуап бирермен? Йыйын асыҡ ауыҙ! Туҡтабикә! Туҡтабикә! Юҡ, Туҡтабикә.

Халҡ тағы гөжләшә башлай. Т у ҡ т а б и к ә югереп сыға.

Т у ҡ т а б и к ә. Ниңә һөрән һалаһығыҙ? Нәмә бар?

Х а л ҡ *(иркен һулап ҡуя)*. Туҡтабикә үҙе...

Т у ҡ т а б и к ә. Туҡтабикә Туҡтабикә инде. Ниндәй һуған баҙары был?

М а һ и б ә ҙ ә р. Әллә кемде урлап ҡасҡандар.

Т у ҡ т а б и к ә. Кем урланған? Ауыҙығыҙға һыу уртланығыҙмы әллә, ниңә өндәшмәйһегеҙ? Кем урлаған?

Ш ә м с у л л а. Үҙем дә точно ғына белмәйем шул. Ҡыҙҙы күтәреп машинаға ултыртҡанын Дәүләтбайға оҡшаттым.

Т у ҡ т а б и к ә. Дәүләтбай? Булмаç, булмаç! Минән башҡа тейер кешеһе юҡ уның.

Ш ә м с у л л а. Хоҙай һаҡлағас, һиңә теймәгән шул.

Т у ҡ т а б и к ә. Бына ниндәй булып сыҡты ул, таçма тел! Йыуаш булып ҡылана, эсендә юха йылан ята икән. Йөҙөнә әйләнеп ҡарар булһам, исемем Туҡтабикә булмаһын!

И л ь я с. Бына һиңә йыуаш Дәүләтбай!

Й ә м л е г ө л. Аçтыртындыр ул.

Т у ҡ т а б и к ә. Һеҙ тел тейҙермәгеҙ уға, үҙем эрләгән дә еткән. *(Бая Уңғанбикә ултырған төпкә килеп ултыра.)*

М а һ и б ә ҙ ә р. Былай булғас, кемде урлағандар һуң?

М ө н и р ә. Бөтәһе лә буш хәбәр. Әйҙәгеҙ уйынға китәйек.

Ш ә м с у л л а. Күрәһең, сит ауыл ҡыҙы булғандыр! Тише! Һәммәгеҙ ҙә майҙанға йәүитсә булығыҙ. Уйын дауам итә!

Халҡ таралыша башлай. Хәле бөтөп Ә ж м ә ғ о л килеп инә.

Ә ж м ә ғ о л. Ҡыҙымды кем урлаған?

Ш ә м с у л л а. Ҡыҙың бында, борсолма!

Ә ж м ә ғ о л. Ә ҡарсығым ҡайҙа? Минең ҡарсыҡ ҡайҙа? Уңғанбикә ҡайҙа? *(Туҡтабикәне күреп ҡала, арҡаһынан килеп һыйпай.)* Ә... ҡарсыҡ бында икән. *(Туҡтабикә әйләнеп ҡарай.)* Постой! Ҡайҙа минең ҡарсыҡ? Табып бирегеҙ хәҙер үк ҡарсығымды! *(Халҡ араһынан эҙләй.)*

Ш ә м с у л л а. Ҡарсығыңдың күлдәге ни төçлө ине?

Ә ж м ә ғ о л. Алһыу ал, буй-буй шаҡмаҡлы ине!

Ш ә м с у л л а. Дәүләтбай машинаға күтәреп ултыртҡанда, алһыу күлдәк итәге күренеп ҡалды шул.

Ә ж м ә ғ о л. Алһыу күлдәкле булһа, минең ҡарсыҡ ул. Шайтан балалары, берҙән-бер бисәмде урлағандар!

Туҡтабикә *(шарҡылдап көлә)*. Былай булғас, теге тутыҡҡан двигателеңде ҡарсығыңа ҡушып бир инде. Бирнәһе шул булыр. Бына ниндәй ҙур мәшәҡәттең осона сыҡтың бит, Әжмәғол яусы!

Бөтәһе лә көлә башлай.

Әжмәғол. Ниңә ауыҙ күтәреп кешнәйһегеҙ һеҙ? Ниндәй ирмәк таптығыҙ? *(Ары-бире югерә.)* Көлөргә түгел, иларға кәрәк! Ҡәләш урлай торған заманамы ни хәҙер? Ҡайҙа закон? Ҡайҙа начальство? Ни ҡарайҙар улар бынау салт аяҙ көндө? Әҙәм ҡараҡтарын хәҙер үк тотоп аҫырға, киҫергә, атырға кәрәк! Берегеҙ миңә хәнйәр, берегеҙ ҡылыс! Револьверт берегеҙ миңә! *(Аяҡ тибә, сыға башлай.)*

Халҡ шарҡылдап көлә.

ШАРШАУ.

ӨСӨНСӨ ШАРШАУ

Ҡотләхмәт йортоноң ишек алды. Йорт ҡойма менән уратылған. Алыҫ түгел аласыҡ. Өй ҡаршыһында яңы келәт. Ишек алдында сыуал. Кәмилә һыуҙан ҡайта. Һыуҙың бер күнәген ҡаҙанға һала, икенсеһен болдорға ултырта.

Кәмилә. Уф! Күпме әйтәм ошо Ҡотләхмәткә — йә кәләш ал тим, йә өйгә вадапрауад индер тим. Әллә ниндәй моңһоҙ бер бәндә булып сыҡты. *(Һыуҙы өйгә индереп һала ла күнәктәрен йәпле бағана башына илтеп элә.)* Вадапрауад керетһә, һыйыр һауа торған иликтр алһа, кер йыуа торған машина килтерһә, миңә килен дә кәрәкмәй. Ул саҡта мин үҙем килен. *(Нәмәлер күрә.)* Көш-көш! Бынау Иркәбикә ҡарсыҡтың сыбар тауығы ҡуйманы бит шул ҡыяр түтәлен! Көөш! Үләт йыҡҡыры! *(Көйәнтә һелтәй.)* Ҡунаҡ та килмәй бит үҙҙәренә, исмаһам, тотоп һуйырҙар ине шул мәлғүнде! *(Болдорға килеп ултыра.)* Мин яратҡаны килмәй, килгәнен мин яратмайым тип йөрөһәң, ғүмергә буйҙаҡ ҡалырһың. Күҙеңде йом да ал да кил. Килгәс, килен була ул. Ул саҡта әсәйең урынына ҡалған апайың, ҡәйнә булып, түр башына менер ине. Менер ине лә, моңайып йырлап, тик ултырыр ине. Бына шулай итеп:

Дарьяларға ҡарап, ярһыҙ тимә,
Дарьяһына күрә яры бар.
Бәндәләргә ҡарап зарһыҙ тимә,
Бәндәһенә күрә зары бар.

Иллә яратам да ошондай үтә моңло йырҙы! Йөрәгемдән ебәк еп үтеп киткән шәй була.

Һарғайып та таңдар атҡан бер мәл,
Таштар тәсбих әйтер мәл икән,
Михнәт эстәрендә үтмәһә лә,
Үтеп киткән ғүмер йәл икән.

Илаһаң да, йырлаһаң да, үтәһе ғүмер үтә инде. Күкрәп ултырған сәскә лә ҡойола. *(Үҙ хисенә үҙе бирелеп ултыра.)*

Урамда мотоцикл тауышы. Ҡапҡа төбөндә туҡтай.

Кә м и л ә *(һиҫкәнеп китә)*. Ниткән эш был? Бынау ваҡытта таралған һабан туйы буламы?

Ш ө к ө р гармунын ҡултығына ҡыҫтырып ҡапҡанан атылып килеп инә. Уның бите туҙанлы.

Ш ө к ө р. Ҡоҙағый, һөйөнсө! Килен төшә!

К ә м и л ә. Ҡайҙан төшә?

Ш ө к ө р. Әлбиттә, күктән түгел.

К ә м и л ә. Ҡайҙа төшә, ниңә төшә?

Ш ө к ө р. Ошонда. *(Күрһәтә.)* Ә ниңә төшкәнен мин үҙем дә белеп еткермәйем әле.

К ә м и л ә. Арыу ерҙәнме? Заты кем?

Ш ө к ө р. Исемен-атын ырыуын-затын һорап та торма. Килмәгән ере юҡ. Үҙен бер ҡашыҡ һыуға һал да йот. Во! *(Үҙе ҡаҙандан сүмес менән һыу алып эсә.)*

К ә м и л ә. Бирнәлеме икән?

Ш ө к ө р. Бирнә генә түгел, ҡоҙағый, хазина! Алтын тауы!

К ә м и л ә. Һин, Шөкөр, ашыҡмай ғына нәмәләре бар, нәмәләре юҡ — бөтәһен дә бәйнә-бәйнә һөйләп бир.

Шөкөр. Һөйләп торорға ваҡыт юҡ. Килен бына хәҙер төшә.

Кәмилә. Нисек хәҙер?

Шөкөр. Шулай. Тик, ҡоҙағый, һин аптырап ҡалма. Ҡәләште саҡ ҡына йәшереп алып киләләр, шулай тура килде.

Кәмилә *(төшөнөп).* Уныһы була торған хәл. *(Ҡапыл иҫенә төшә.)* Килен төшә тип торабыҙ, ҡырҡ эш ҡырылып ята! Ҡаҙан аҫырға кәрәк, ҡамыр баҫырға кәрәк, иҙән йыуырға кәрәк, өйҙө йыйырға кәрәк. Ун икенең береһе юҡ. *(Ары һуғыла, бире һуғыла.)* Гөлнисаһы ҡунаҡта, Миңнисаһы йыраҡта, Минләхмәте ҡалаға китеп олаҡҡан. Инде нәмә ҡылырға? *(Уң яҡтағы күршеләренә барып ҡысҡыра.)* Гөлсирә, Гөлсирә, ин әле тиҙ генә. *(Һул күршегә ҡысҡыра.)* Иркәбикә инәй, Иркәбикә инәй! Намаҙыңды ташлап булһа ла ин әле! *(Ҡоймаға менеп урам аша ҡысҡыра.)* Сабира апай, Сабира апай, ти-м! Ҡомғаныңды ҡуй ҙа беҙгә кил, тиҙ үк! *(Папирос сығарып тоҡандырған Шөкөргә.)* Һин нәмә, яуҙа еңгән батыр кеүек, түш киреп баҫып тораһың?

Шөкөр. Минең үҙемдең эшем бар. *(Боғаҙына сиртеп.)* Был яҡты ҡарарға кәрәк.

Кәмилә. Уныһы магазиндән сығып ҡасмаҫ. Мин ни ҡушам, шуны тыңла. Бар, мөгәрәпкә төшөп май килтер, артҡы келәттән бал килтер, тауҙай итеп утын киҫ, малай югерт көтөүгә, бер тәкә ҡыуып ҡайтарһын, йорт алдын һеперып ҡуй. Эшең бөткәс, миңә әйт! Табырмын! *(Үҙе әле нәмәгә тотонорға ла белмәй.)*

Шөкөр. Була ул, ҡоҙағый. Беҙ, беҙ, беҙ инек, беҙ ун ике ҡыҙ инек. Келәткә керҙек бал ашаныҡ, баҙға төштөк май ашаныҡ! *(Гармунын йәпле бағанаға элеп ҡуя ла китә.)*

Кәмилә. Яланып йөрөмә һин унда, ишетһен ҡолағың!

Иркәбикә, унын артынан уҡ Сабира керә.

Иркәбикә. Намаҙымды бүлдерҙең, изге эшкә булһын, Кәмилә килен.

Кәмилә. Изгенең дә изгеһе — йортҡа килен көтәбеҙ.

Сабира. Бәрәкәте менән килһен. Әйҙәгеҙ, ултырып доға ҡылайыҡ. *(Доға ҡылалар.)*

Иркәбикә. Бер ҙә генә һөйләнмәй инегеҙ, әллә ҡапылыраҡ булдымы?

Кәмилә. Ҡапыл шул. Ана Шөкөр артынан хәбәр иттергән — хәҙер килен алып ҡайтам тигән.

Сабира. Был саҡтағылар шундайыраҡ шул. Анау Хисмәт ҡарттың уртансы улының теге шуфир малайы...

Кәмилә. Мин ни килен төшөрөп өйрәнмәгәс, рәтен-сиратын белмәйем. Ҡәҙәш бирегеҙ, инәйҙәр.

Иркәбикә. Ниндәй ерҙән, киленде әйтәм?

Кәмилә. Ошо ерҙән инде. *(Ҡарап.)* Ҡайҙа батты анау Гөлсирә? *(Ҡәртәгә барып ҡысҡыра.)* Имеҙмәгән балаңмы инде, килен! Илаһа, шартламаҫ әле! Бөтәбеҙ ҙә илап үҫкән. *(Ҡарсыҡтар эргәһенә килә.)*

Сабира. Зат-ырыуы арыу кешеләрме?

Кәмилә. Арыу, бик арыу.

Иркәбикә. Оло ерҙән тип әйтеп тора бит һиңә, йә брсиҙәтел, йә ситауат ҡыҙылыр инде.

Кәмилә. Оло ерҙән түгел, ошо ерҙән тим.

Иркәбикә. Ошо ерҙән булһа ла, Ҡотләхмәт ни етте кеше менән аралашмаҫ.

Кәмилә *(өйгә инеп шырпы, сыралар алып сыға)*. Эште ут менән һыуҙан башлайыҡ әле. *(Ҡаҙан аҫтына ут яға, өрә «өф-өф!»)*

Шөкөр *(бер ҡултығына силәк, бер ҡултығына көршәк ҡыҫтырған)*. Бер ҡулымда бал ғына, бер ҡулымда май ғына, килә ятам яй ғына. *(Юрамал абынған була.)* Ой!

Кәмилә. Фу, ҡотомдо алды! Һин айыуға дуға бөгөргә ҡушһаң да шул.

Шөкөр. Ҡайҙа ҡуйырға? *(Ҡарсыҡтар ауыҙҙарын сапылдатып алалар.)*

Кәмилә. Ҡесе яҡҡа. *(Шөкөр инә.)*

Сабира. Ошо Кәмилә килен бал-майҙан һис өҙөлмәҫ.

Кәмилә *(усаҡҡа өрә)*. Ниндәй тоҡанмаҫ усаҡ булды был? Хәйерлегә юрағыҙ, инәйҙәр.

Иркәбикә. Иншалла, уңы менән килер.

Сабира. Юрайбыҙ, юрайбыҙ. *(Өсәүләп усаҡ өрөргә тотоналар. Усаҡ тоҡана.)*

Кәмилә *(ялана-ялана сығып килгән Шөкөргә)*. Тиҙ үк утын килтереп өҫтә. *(Шөкөр баш сайҡап китә.)*

Гөлсирә инә.

Гөлсирә. Ниңә саҡырҙың, дәү еңгә?

Кәмилә. Килен көтәбеҙ, Гөлсирә, бына-бына килерҙәр. Һин саҡ ҡына ҡул арама керер инең. Юғиһә, бер үҙем бишкә ярылырҙай булып йөрөйөм.

Гөлсирә. Нәмәләр эшләйем, әйт, дәү еңгә?

Кәмилә. Бер-ике көйәнтә һыу килтер, аҡ келәтте йыуып сығар, йәштәрҙе шунда ҡушырбыҙ, ике самауырҙы ла ҡуй, быҙау ҙурлығы итеп ҡамыр баҫ, тәкә ҡайтҡансы өс тауыҡ тотоп һуйҙыр, аласыҡта йолҡоп та ҡуй, кейеҙҙәрҙе, балаҫтарҙы сығарып ҡаҡ. Ҡалғанын үҙем ҡарармын. *(Гөлсирә китә башлай.)* Туҡта әле. *(Иркәбикәгә.)* Инәй, анау сыбар тауығын йомортҡа һалмай, ахырыһы. Шуны тотһаҡ ярамаҫмы, урынына оҡшатҡаныңды һайлап алырһың.

Иркәбикә. Былай мәшәҡәт сыҡҡас, үҙебеҙ ҙә берәй нәмә уйлашырбыҙ, иншалла.

Кәмилә. Ярар, барыбер. Бөтөрөлөп йөрө, Гөлсирә, табаныңдан ут сыҡһын. Үҙем ниҙән башлайым икән?

Гөлсирә. Тырышырмын, дәү еңгә. *(Көйәнтә, күнәк алып һыуға китә. Шөкөр утын килтереп усаҡҡа һала ла китә.)*

Иркәбикә. Һин эшеңде саҡ ҡына ҡуйып тор, Кәмилә килен, кәңәшләшәйек, кәңәш иткән кәм булмаҫ, тигәндәр.

Сабира. Һүҙҙе никахтан башларға кәрәк. Теге Нигмәтулла ла вафат булып китте. Ауылда никах уҡыр кеше лә ҡалманы.

Иркәбикә. Көфөр Шәрәй аҙ-маҙ һуҡалай тиҙәр ҙә.

Кәмилә. Бер ҙә белмәйем шул.

Иркәбикә. Белгәндәре лә онотоп бөттө. Ана минең бабайым элек шыңғырҙатып уҡып ебәрә торғайны, хәҙер оноттом, ти.

Сабира. Кәрешкәлә элекке мөтәүәлли бар ҙа, бик эсә тиҙәр үҙен. Уҡығаны ла ҡабул булмаç.

Кәмилә. Ҡотләхмәт риза булмаç, шәриғәт менән татыулығы юғыраҡ шул унын.

Иркәбикә. Ярай улайһа, никах-миках менән баш ватмайыҡ.

Сабира. Ниңә ватмаçҡа ти? Никах уҡытыу, хәйер-саҙаҡа биреү — шәриғәт ҡушҡан эш. Ана, тимерсе Әхмәдулланың улы комсомол булһа ла, атаәсә хәтерен һаҡлағас...

Иркәбикә. Ҡуй, Сабира. Ул да никах уҡытмаған. Инәһе буш хәбәр һөйләп йөрөнө шунда.

Сабира. Шәриғәт буйынса булмаһа, йола буйынса ҡабул ит киленде, сеңләүеңде әйт, тупһаңа мамыҡ мендәреңде һал. Ҡыҙҙар үҙенә һыу юлы күрһәтерҙәр...

Кәмилә *(хәтерләп)*. Күнәктәрем дә иçкергән, көйәнтәм дә алама. Килен иңенә нисек шуны һалайым? Шөкөр, Шөкөр, тим!

Шөкөр *(балта тотоп сыға)*. Бойор, ханым-солтаным.

Кәмилә. Ете ҡат ер аçтына төш, ете ҡат күккә мен, ете өйгә кер, вә әммә өр-яңы сәскәле күнәктәр менән өр-яңы сәскәле көйәнтә табып килтер.

Шөкөр. Була ул, ҡоҙағый! *(Ҡойма аша һикерә.)*

Кәмилә. Мин эшемде ҡарайым, һеҙ ҙә өйгә инегеҙ. *(Инеп китә.)*

Иркәбикә. Хәҙер инербеҙ.

Сабира *(Иркәбикәгә)*. Тороп торсо саҡ ҡына. Никахһыҙ туйҙы шәриғәт ҡабул итмәй тиҙәр бит, Иркәбикә апай.

Иркәбикә. Селпәрәмә килгән шәриғәтеңде ҡамыр менән йәбештереп кенә төҙәтеп булмаç инде.

Сабирә. Тәүбә, тиң.

Иркәбикә. Тәүбә, тәүбә. *(Торалар.)*

Тамаҡ ҡыра-ҡыра Шәрәй керә. Ул өтөк кенә, йолҡош ҡына бер кеше.

Шәрәй. Аманлыҡмы, ил инәләре.

Иркәбикә. Шөкөр.

Шәрәй. Шулай булһын. Әйҙә бер доға ҡылып

алайыҡ. *(Ултырышып бит һыйпайҙар.)* Әле Гөлсирә балдыҙ хәбәр итә һалды. Килен көтәһегеҙ икән.

Сабира. Көтәбеҙ, бойорған булһа.

Шәрәй. Никахын ни үҙем уҡып бирәмдер инде, иншалла.

Иркәбикә. Никах-фәлән менән мәшәҡәтләнмәҫкә булдыҡ инде, Шәрәфетдин.

Сабира. Улай өҙөп үк әйтмә әле. Бәлки уйлашырҙар. Бер ҙә булмаһа, Шәрәфетдин запаста торор, запас ашарға һорамай ҙа.

Шәрәй. Һорамай тип ни инде, еңгә, запас та ас тора алмай бит.

Кәмилә *(өйҙән)*. Иркәбикә инәй! Инегеҙ әле.

Сабира. Әйҙә, Шәрәфетдин, һин дә ин. Ҡала торған эшең юҡтыр.

Шәрәй. Был арала ҡарт-ҡоро араһында үлеметем һирәгәйҙе шул.

Иркәбикә. Ауыҙыңдан ел алһын.

Сабира. Тәүбә тиң.

Шәрәй. Тәүбә, тәүбә. *(Өйгә инеп китәләр.)*

Бер көйәнтә һыу күтәреп Гөлсирә ҡапҡанан керә. Асыҡ тәҙрәнән Шәрәйҙе күрә.

Гөлсирә. Бынау, көфөр Шәрәй ҡартҡа әллә юҡҡа әйттем инде. Еҫкәнеп килеп тә еткән. *(Өйгә инә.)*

Шәрәй *(өйҙән тауышы ишетелә)*. Әллә, изге сәғәткә тура килтереп, бер ҡөрьән уҡып ебәрәйемме?

Гөлсирә кире сығып тағы һыуға китә. Шөкөр инә.

Шөкөр. Сәлдерҙем Хөбби ҡарсыҡтың көйәнтәһе менән күнәктәрен. Ҡарты уҙған аҙнала ғына ҡаланан алып ҡайтҡайны. Кем көйәнтәләре кемдең йылы иңдәренә килеп һалынасаҡ бит, ә? Билләһи, был күнәктәр, был көйәнтә менән үҙем һыу юлы башлар инем. *(Йәпле бағанаға итеп элә.)* Хәҙер, давай, Шөкөр, ҡулыңа һепертке ал да был яҡты донъяны туҙан болото менән ҡапла. *(Келәт алдынан һепертке барып ала. Өйҙә был арала Кәмилә ары-бире һуғыла, уның*

тауышы йыш ҡына ишетелә.) Башланыҡ! *(Бер ҙә һелтәй алмай; өйҙән Кәмилә ҡысҡыра.)*

Кәмилә. Шөкөр, Шөкөрйән! Килсе бынау карауатты аҡ келәткә илтәйек.

Шөкөр. Була ул, ҡоҙағый.

Өйгә атылып инә. Шунда уҡ Кәмилә менән икәү күпертеп түшәк, яҫтыҡ һалынған никелле карауат күтәреп сығалар.

Кәмилә. Иплəп, Шөкөр. Ишек яңағына бәрәһең бит.

Шөкөр. Була ул, ҡоҙағый.

Кәмилә. Әйҙә, атла. *(Болдорҙан төшәләр.)*

Шөкөр. Аҫта мамыҡ түшәк, өҫтә ебәк юрған, ҡуйында йәш кәләш. Шуларҙың бөтәһе лә бер кешегә бит, ә? Рәхәттең сиге ошолор инде.

Кәмилә. Атла.

Китәләр.

Шәрәй *(өйҙән)*. Ошондай ут кеүек көндө Мөхәммәт пәйғәмбәр ҡом сүлендә дәһриҙәр менән һуғышып йөрөгән...

Иркәбикә. Унығын үҙебеҙ ҙә беләбеҙ.

Кәмилә менән Шөкөр урап килә.

Кәмилә. Хәҙер һеперткеңә тотонһаң да ярай.

Шөкөр *(һепертке ала)*. Эшең шул булғас ни. Их-ма! *(Һелтәй-һелтәй йырлап бейей.)*

Беҙ улай ҙа итәбеҙ,
Беҙ былай ҙа итәбеҙ,
Һоратҡанда килмәгәнде
Урлайбыҙ ҙа китәбеҙ.

Улай ҙа алдырырбыҙ,
Былай ҙа алдырырбыҙ,
Кәрешкәнең егеттәрен
Кәләшһеҙ ҡалдырырбыҙ.

Улай итһәк тә ярай,
Былай итһәк тә ярай,
Сығарып алһаҡ та ярай,
Урлап китһәк тә ярай.

Вот килеп эләктем, исмаһам, туйҙың ҡыҙыуына. Ҡотләхмәт уҙаман сибәр кәләш алып ҡыуана, Шөкөрйән диуана туҙан туҙҙырып йыуана. (*Һеперткеһен ҡосаҡлап тора.*)

Гөлсирә һыуҙан ҡайта.

Гөлсирә. Ҡауыштығыҙмы ни?

Шөкөр. Ҡауыштыҡ. (*Гөлсирә өй алдына үтә.*) Ҡарап торам да атлауҙарыңды, Гөлсирә, атлауға түгел, ҡауырһын ҡәләм менән мөхәббәт хаты яҙыуға оҡшатамын.

Гөлсирә. Ул хат эйәһенә барып юлыҡҡан инде. (*Болдорға менә.*)

Шөкөр. Гөлсирә, бер ҙур ғына ашъяулыҡ сығар әле.

Гөлсирә. Ярай. (*Инә.*)

Шөкөр. Бөтә хаттар ҙа эйәләренә юлығып бөтөп бара. Миңә тигәне генә әллә ҡайҙа аҙашып йөрөй. «Ҡай болонда оса икән мөхәббәт күбәләгем...»

Гөлсирә (*сыға*). Мә. Ҡейәү менән кәләшкә әллә сатыр ҡораһыңмы?

Шөкөр. Юҡ, Гөлсирә, йөрөгән юлға гөл һибә, хәҙер һыйыр батҡан быуаға барам да эреле-ваҡлы шайтан балаларын төйәп ҡайтам.

Гөлсирә. Шайтан тотоп йөрөгәнсе, әйҙә миңә тауыҡ тотош.

Шөкөр. Ҡурҡам шул.

Гөлсирә. Әтәстәнме?

Шөкөр. Һинең уҫал ереңдән. У-ух, ул!

Гөлсирә. Ҡурҡһаң, бар, юлыңда бул.

Шөкөр (*ашъяулығын төрөп тота ла, эсендә шешәләр бар тип хис итә.*) Береһе бәләкәй, береһе ҙур, береһе ҡыҙыл, береһе аҡ. Ҡыҙылын эсһәң ҡыҙҙырыр, ағын эсһәң аҡыртыр, аҡыртһа ла эсәбеҙ, эскән һайын үҫәбеҙ... (*Таҡмаҡлап, бейегән кеүегерәк ҡыйыш-мыйыш баҫып сығып китә.*)

Гөлсирә (*аҙбар яғына уҙа*). Себей-себей, сип-сип, себей-себей, сип-сип.

Шәрәй (*өйҙән тауыш ишетелә*). Әллә аллаға тапшырып, ҡөрьән уҡып ебәрәйемме?

Иркәбикә (*өйҙән*). Уҡыһаң да, күҙеңде йоммай уҡы...

Шәрәй. Әғүзе билләһи минашай... раззим.

Гөлсирә (*тауышы аҙбарҙан ишетелә*). Себей-себей, сип-сип, себей-себей, сип-сип. (*Тауыҡ сырылдағаны ишетелә.*)

Урамға «Москвич» килеп туҡтай. Өс тапҡыр тантаналы сигнал бирә. Өйҙә шау-шыу күтәрелә. Башта Кәмилә атылып килеп сыға.

Кәмилә. Ҡайтып та төштөләр! Ун икенең береһе юҡ! (*Барып ҡапҡа асырға итә, кире борола.*) Гөлсирә! Шөкөрйән!

Шәрәй, ҡарсыҡтар сыға.

Шәрәй (*тамаҡ ҡыра. Ҡулдарын ыуа*). Эһем, эһем, бойорған булһа...

Сабира. Я хоҙай, йәштәрҙең күңеленә иман керет!..

Кәмилә. Ҡапҡаһы ла асыҡ түгел, исмаһам. Ни ҡараған шул Шөкөр? (*Барып ҡапҡаны аса башлай, ул арала бәләкәй ҡапҡанан киленде күтәреп Ҡотләхмәт, уның артынан ауыҙы ҡолаҡ артына еткән Дәүләтбай инә.*)

Ҡотләхмәт. Бына, апайым, үҙеңә килен алып ҡайттым.

Кәмилә (*төрөлгән киленде күреп башта аптырап ҡала*). Собханалла, машалла! Был ни эш? Сабыр итсе саҡ ҡына, киленде ҡаҡ ергә баҫтырма. (*Өйгә югерә, мендәр алып сыға.*)

Ҡарсыҡтар һәм Шәрәй ни әйтергә лә белмәй тора.

Иркәбикә. Я хоҙай!

Сабира. Бәлә-ҡазаңдан һаҡла!

Шәрәй. Эһем... эһем...

Дәүләтбай. Шаҡ ҡатмағыҙ, инәйҙәр, киленегеҙ бик оялсан, йөҙөн шуға ҡапланы.

Кәмилә (*сыға, тупһаға сәскәле мендәр ташлай*). Баҫтыр шунда киленде.

С а б и р а *(Иркәбикәгә)*. Хәйерлегә булһын, һул аяғы менән баҫты.

Ҡ ә м и л ә. Бына, килен, үҙең донъя көтәсәк йортоңдоң тупһаһына аяҡ баҫтың.

И р к ә б и к ә. Йортҡа бәрәкәт алып килеүең ошо булһын, балам.

Ш ә р ә й. Йома көн өйлә ваҡытында төшкән килен өҫтөндә фирештә һәр ваҡыт ҡанат йәйеп торор, ти китап.

Ҡ ә м и л ә *(Гөлсирәне күреп)*. Барсы, килен, тиҙ генә аҡ келәтте йыуып сыҡ. Ә унан һуң киленгә һыу юлы күрһәтерһегеҙ. *(Гөлсирә китә.)*

С а б и р а. Инсафлы балалыр күрәһең, улай оялсан булғас...

Ҡ о т л ә х м ә т. Йә, апай, киленде йонсотмайыҡ, өйгә алып инәйек.

Д ә ү л ә т б а й. Беҙ киленде тупһала тотор өсөн килтермәнек...

Ҡ ә м и л ә. Әсәйең урынына ҡалған апайыңмын. Килен өйгә кергәнсе теләгемде теләйем, фатихамды бирәйем.

И р к ә б и к ә. Борондан килгән шундай йола бар, уландар.

С а б и р а. Фатиха алмай инеү ярамаҫ.

Ҡ о т л ә х м ә т. Әйтһәң фатихаңды әйт тә, апай, кәмит ҡороп тормайыҡ.

С а б и р а. Йола кәмит була тиме икән?

Ул арала ҡойма башында бала-саға, ҡойма өҫтөндә ололарҙың баштары күренә башлай.

Д ә ү л ә т б а й *(ситкә)*. Йонсоталар бикәмде...

Ҡ ә м и л ә. Әйтер һүҙем шул минең:

Ҡотоң менән кил, килен.
Еңел булһын аяғың,
Ел урынында ел, килен!
Мөлкәт килһен көрәлеп
Уңыңдан да һулыңдан,
Алтын-көмөш шылтырап,
Тамып торһон ҡулыңдан.
Күҙең яман булмаһын,

Яман күҙ ер көйҙөрә,
Һүҙең яман булмаһын,
Яман һүҙ йән биҙҙерә.
Хәләлеңә ғәҙел бул,
Ни әйтһә лә, әҙер бул,
Ҡеселәргә оло бул,
Ололарҙың ҡоло бул.

Ҡотләхмәт. Етте, аңлашылды инде, апай.

Кәмилә. Хәҙер әйтеп бөтөрәм.

Ҡотләхмәт. Тиҙ бул!

Сабира. Ашыҡма, Ҡотләхмәт, килгән килен кире китмәҫ.

Кәмилә. Күрше хаҡы — гүр хаҡы,
Унһыҙ усаҡ үрләтмә,
Ҡәйнә — килен тупрағы,
Тупрағыңды хөрмәтлә.
Әйтер һүҙем шул минең —
Ҡотоң менән кил, килен...

Ҡотләхмәт. Бөттөмө?

Кәмилә. Бөттө. Фатихамды бирҙем, килен.

Ҡарттар тағы доға ҡыла.

Шәрәй. Хәҙер килендең ай йөҙөн күрәйек, эһем, эһем...

Иркәбикә. Һин, Шәрәфетдин, күҙеңде бик тызырайтып тормаһаң да ярар.

Ҡотләхмәт. Бына хәҙер, Йәмилә, үҙең ғүмер итәсәк ҡурсаҡ өйө кеүек йортоңдо күрәсәкһең. *(Аҡрын ғына шаршауҙы күтәрә башлай.)*

Дәүләтбай. Эргәңдә генә мәңгелек тормош юлдашың баҫып тора.

Ҡотләхмәт. Ул һине ҡаҡмаҫ, һуҡмаҫ.

Дәүләтбай. Һинең, таянысың һәм ярҙамсың булыр.

Ҡотләхмәт. Һинең һылыу йөҙөңдән башҡа берәүгә лә күҙ һалмаҫ.

Дәүләтбай. Күтәрелеп тә ҡарамаҫ...

Ҡ о т л ә х м ә т. Бына һин барыбер минеке булдың, Йәмилә... *(Сисеп бөтөрә.)* Йәм... Йә... Ә??? *(Бөтәһе лә аптырап ҡалалар.)*

И р к ә б и к ә. Я хоҙайым, бәлә-ҡазанднн һаҡла бәндәләреңде.

С а б и р а *(яҡ-яғына төкөрә)*. Тфү, тфү, өнөммө был, төшөммө?

Ш ә р ә й. Уҡының никахты...

Ҡ ә м и л ә. Һин миңә килен түгел, ҡәйнә алып ҡайтҡанһың бит, туғанҡайым! Ниңә шулай ил алдында мәсхәрә итәһең олоғайып бөткән апайыңды?

Ҡойма башындағы малайҙар көлә башлайҙар. Ҡотләхмәт менән Дәүләтбай һаман һуштарына килә алмайҙар.

У ң ғ а н б и к ә *(сөскөрөп ебәрә)*. Фу, оңҡоттар, тонсоҡтороп үлтерә яҙҙылар! Кәләш кәрәк булған икән быларға! Бына килдем. Ниңә аҡ келәткә алып кермәйһегеҙ, тинтәктәр? *(Болдорға килеп ултыра.)* Башыма сепрәк килтереп ҡаплағас та, һиҙҙем мин быларҙың этлеген. Әйҙә, барыбер Рәсәйҙән ситкә алып китмәҫтәр әле, тим. Шымдым. Луфкауайҙа йөрөү бик рәхәт икән дәбаһа, һөйәктәрем иреп киткәндәй итте. Тик юлы ҡыҫҡа булды. Өс саҡрым ара ни, күпмегә етһен... Эҙләһен әле мине теге ҡарт алйот. Аҡылға ултыртырмын әле мин уны! *(Яулығы менән тирен һөртә.)*

С а б и р а *(Иркәбикәгә)*. Әллә, апай, хәйерле саҡта, ҡуҙғалайыҡмы?

Ш ә р ә й. Эһем, эһем... Көтәйек әле.

Ҡ о т л ә х м ә т. Баштан көлөүең шулмы, Дәүләтбай ағай? Ни үсең бар ине миндә?

Д ә ү л ә т б а й *(башын сайҡап тора)*. Башым әйләнеп китте әле, туған.

Ҡ о т л ә х м ә т. Ҡыҙып китһәм, ул миңрәү башыңды кире яҡҡа ла бороп ҡуйырмын мин, быҙау! Һине, Быҙау Дәүләтбай-тип юҡҡа ғына йөрөтмәйҙәр икән...

Д ә ү л ә т б а й. Юҡҡа түгел икән шул, туған. Их, Туҡтабикә, Туҡтабикә, әйләндерҙең бит баштарымды! *(Башын тотоп ултыра.)*

У ң ғ а н б и к ә. Йәш саҡта урлана яҙып, урлана яҙып ҡалғайным, яҙмыштан уҙмыш юҡ икән, тәки

урландым... Дәүләтбай кеүек ирҙең бер күтәреп йөрөтөүе үҙе бер ғүмер бит, юнь белгән кешегә... *(Көлә.)*

Төйөнсөк тотоп Шөкөр ҡайтып килә. Ул бик шат, саҡ ҡына ҡыҙмаса.

Шөкөр. Донъя рәхәте минең ҡулда, бөтәһе лә ошонда! Ҡоҙа өсөн асы бар, ҡоҙағыйға татлы бар. Ҡыҙ-ҡырҡынға шәрбәтле... Ҡиәмәте, йәннәте — барыһы ла ошо ҡулымда... Их-ма! Бәй, ҡоҙағый ҙа килеп еткән икән. Һаумы, ҡоҙағый? *(Уңғанбикәгә ҡул бирә.)* Вот, маладис, ҡоҙағый, шулай сознательный булырға кәрәк. Фатиха килтерҙеңме?

Уңғанбикә. Ҡүмәртәһе менән.

Шөкөр. Шулай йомарт булыу яҡшы. Ҡилен ҡайҙа?

Ҡәмилә. Ҡилен ни, ошонда инде.

Шөкөр. Йәмилә ҡайҙа? *(Ҡараңғылап ала.)* Ә һеҙ ниңә шатланмайһығыҙ? Ничево! Шатланыр көнөгөҙ алда әле. *(Төйөнсөгөн күрһәтә.)*

Ҡотләхмәт. Ахмаҡ һин! Саҡ ҡына ла башың эшләмәйме ни?

Дәүләтбай. Ҡәләш тип, ана Уңғанбикә еңгәне хаталыҡ менән алып ҡайтҡанбыҙ.

Шөкөр *(лып итеп ергә ултыра)*. Былай булғас, кем ахмаҡ икәнен тикшереберәк ҡарарға кәрәк булыр... Ә мин тырышҡан булам, ҡара тирҙәргә баттым. Ана, киленгә һыу юлы башларға яңы күнәктәргә тиклем килтерҙем. Бар, улай булғас, үҙең һыу юлы башла... Тфү, тырышыуҙарым елгә осто!

Ҡәмилә. Күпме торһаҡ та, хәҙергә икенсе килен килмәҫ... Әйҙә, Уңғанбикә ҡорҙаш, өйгә инеп сәй эсәйек. Бер түгел, ике самауыр ҡайнап тора. Әйҙәгеҙ, әбейҙәр, Шәрәфетдин һин дә ин. *(Инә башлай.)*

Сабира. Мәрәкә сыҡты тип кенә, аштан оло булып булмаҫ... *(Инә башлай.)*

Шәрәй. Бәндәне ризыҡ йөрөтөр, ти торғайны Ишмырҙа хәҙрәт.

Уңғанбикә. Йыяһы ризык теш һындырып керә икән шул. Ололап саҡырыуыңа рәхмәт, Ҡәмилә.

(Егеттәргә әйләнеп ҡарай.) Ошо йортҡа килеп булып төшөрмөн тип, ғүмер уйлағаным юҡ ине.

Ҡарттар инеп китәләр.

Ш ө к ө р *(ултырған көйө)*. Ха-ха-ха. *(Урамдағы халҡ ҡушыла: ха-ха-ха.)*

Ҡ о т л ә х м ә т *(ҡойма башындағыларға)*. Ҡасығыҙ! Айыу бейетәләрме әллә бында!

Ш ө к ө р. Ха-ха-ха. Былай булғас, һеҙҙең дан таралды инде бөтә Россияға! Бара торғас, һеҙҙең хаҡта театр китабы ла яҙырҙар әле. Кәмитселәр, ха-ха-ха.

Ҡ о т л ә х м ә т. Йырма әле шул ауыҙыңды, юғиһә икмәк шүрлегеңә менеп төшөүем бар.

Ш ө к ө р .Төшмәйерәк тор инде. Мин ҡатнашмаған эштә юнь буламы ни ул! Их, һеҙ!

Алыҫта ҡыңғырау тауышы, ат сабып килеүе ишетелә.

Д ә ү л ә т б а й. Киләләр. *(Тыңлайҙар.)*

Ҡ о т л ә х м ә т. Килһендәр.

Ш ө к ө р. Бына улар икмәк шүрлегеңә менеп төшөргә может.

Д ә ү л ә т б а й. Был Мөхәммәтшаның пожар арбаһына оҡшай...

Ш ө к ө р. Ҡасырға кәрәк, егеттәр.

Ҡ о т л ә х м ә т. Мин үҙ өйөмдә үҙем хужа.

Д ә ү л ә т б а й. Ә улар кем хужа икәнен һорап тормаһалар?

Ш ө к ө р. Ҡастыҡ, егеттәр.

Д ә ү л ә т б а й. Ҡайҙа ҡасабыҙ һуң?

Ҡ о т л ә х м ә т. Әйҙәгеҙ мөгәрәпкә.

Ш ө к ө р. Унда һыуыҡ.

Ҡ о т л ә х м ә т. Улай булғас, келәткә.

Ш ө к ө р *(ҡул һелтәй)*. Ҡыҙҙыҡ! Бына һиңә кәрәк булһа. *(Һуҙып.)* «Келәткә керҙек бал ашаныҡ, баҙға төштөк май ашаныҡ. *(Ҡапыл.)* Таң атҡансы юҡ булдыҡ...»

Ҡыңғырау тауышы килеп үк етә. Арттарына ҡарай-ҡарай югерәләр. Бер аҙҙан келәт янынан ҡулына мунсала тотҡан Г ө л с и р ә килә. Ул ҡура уртаһында аптырап баҫып тора.

Г ө л с и р ә. Ниндәй хикмәтле туй булды был?

Эстән өй тәҙрәләрен ябалар. Шунда уҡ йортто ике яҡтан уратып, ҡулдарына брандспойттар тотҡан М ө х ә м м ә т ш а менән Б а я н килеп сыға. Мөхәммәтша пожарник кейемендә. Улар артынан шлангылар һуҙылған.

Г ө л с и р ә. Беҙ янмайбыҙ бит, ағайҙар.

М ө х ә м м ә т ш а. Һеҙ янмаһағыҙ, беҙ янабыҙ! Ҡайҙа ҡасырҙығыҙ Йәмиләне?

Г ө л с и р ә. Мин күрмәнем.

Б а я н. Ҡараҡтар ҡайҙа? Ух, ҡул ҡысый!

М ө х ә м м ә т ш а. Бөтә донъяғыҙҙы ватам, емерәм, яндырам, һүндерәм...

Өйҙән Ҡ ә м и л ә сыға.

Ҡ ә м и л ә. Тағы ниҙәр күрәһем бар икән? Абау! Үҙең һаҡла хоҙайым! *(Сырылдап кире өйгә югерә.)*

Гөлсирә ҡасырға уйлай.

Б а я н. Урыныңдан ҡуҙғалаһы булма. Һин беҙҙең әсир! Пленный!

М ө х ә м м ә т ш а *(тәҙрәгә бара)*. Өй эсендә ниндәй йән эйәһе бар, бөтәһе лә сыҡһын!

Б а я н. Сыҡмаһағыҙ, һыуға батырып, тонсоҡтороп үлтерәбеҙ.

М ө х ә м м ә т ш а. Өскә тиклем һанайым: бер... ике... өс... *(Урамға ҡысҡыра.)* Ҡачай насосты, Әптерәй!

Сыр-сыу килеп, Уңғанбикәнән башҡа, ҡ а р с ы ҡ т а р һәм Ш ә р ә й килеп сыға.

Б а я н. Ҡулдарығыҙҙы күтәрегеҙ!

М ө х ә м м ә т ш а. Ҡайҙа ҡуйҙығыҙ ҡыҙҙы? Энә күҙенә йәшерһәгеҙ ҙә табырмын!

И р к ә б и к ә. Бер үҙең һаҡла, илаһым!

С а б и р а. Ахыры замандыр был!

Ш ә р ә й. Бән-бән-бәндә күрәсәген күрмәй... *(Тотлоға.)*

М ө х ә м м ә т ш а. Әйтегеҙ, яҡшылыҡ менән, юғиһә йортоғоҙҙоң аҫтын-өҫкә килтерәбеҙ.

Кәмилә. Бөртөкләп йыйған йортомдо тарата күрмәгеҙ, зинһар! Бер ниндәй ҡыҙ ҙа юҡ.

Баян. Ҡараҡ үҙе ҡайҙа? Ҡайҙа Ҡотләхмәт? Дәүләтбай, Шөкөр ҡайҙа? Ҡасҡандар, ҡуян йөрәктәр?

Мөхәммәтша. Яуыздарҙың ҡасҡан ерен күрһәтегеҙ!

Баян. Имениегеҙҙең көлөн күккә осорам!

Гөлсирә. Ҡотләхмәт ни, ул анау аҡ келәттә.

Мөхәммәтша. Ҡыҙ ҡуйынындамы? Баш китһә китер, әйҙә, Баян!

Келәткә югереп киләләр.

Сабира. Үлеш кенә булмаһа ярар ине!..

Кәмилә. Йорттоң бәрәкәте китте, былай булғас...

Шәрәй. Ябраил фирештә үҙенең ҡанаты аҫтына алһа...

Бөтәһе лә өйгә инеп китә.

Мөхәммәтша. Ас!

Баян. Ас!

Мөхәммәтша. Асығыҙ! Эҫкерттәге сысҡан балаһы урынына яндырам икегеҙҙе лә! Батырам! Тонсоҡторам!

Баян (*урамға ҡысҡыра*). Ҡачай насосты, Әптерәй!

Мөхәммәтша. У-у-у! (*Үкереп килеп ишеккә тибә, ишек асылып китә, тегенән Ҡотләхмәт, Дәүләтбай, Шөкөр килеп сыға.*)

Баян. Ҡулдарығыҙҙы күтәрегеҙ! Марш алға!

Мөхәммәтша (*Ҡотләхмәтте төртөп ебәреп, келәт эсенә инеп сыға*). Ҡайҙа иттегеҙ Йәмиләне?!

Ҡотләхмәт. Ҡыҙҙар тауында ҡалды ул.

Мөхәммәтша. Ҡурҡаҡ ҡына түгел, ялғансы ла икән әле һин, әшәке нәмә! Кеше бәхетенә ҡул һуҙған өсөн мин һинең ҡулдарыңды йолҡоп алырмын.

Баян. Атлағыҙ! (*Брандспойтты тоҫҡап, быларҙы болдор эргәһенә алып киләләр, биргеләп алалар.*)

Дәүләтбай. Бында хаталыҡ сыҡты, егеттәр.

Б а я н. Судта яуап бирерһең. Аҫтыртын!

М ө х ә м м ә т ш а. Йәмилә? Йәмилә ҡайҙа, әҙәм ҡараҡтары?!

Ш ө к ө р. Бында аңлашылмау бар.

Б а я н *(берҙе эләктереп ала)*. Аңлашылмаһа, аңлатырмын мин һиңә, кәзә тәкәһе!

Артабан Ҡотләхмәт менән Шөкөр, ҡулға алынған кеше кеүек, ҡулдарын артҡа ҡуйып, баш эйеп, баҫып торалар.

М ө х ә м м ә т ш а. Йәмиләне табып бирегеҙ! Килтерегеҙ ҡыҙҙы!

Урамда ниндәйҙер машина килеп туҡтай. Шунда уҡ Й ә м и л ә, И л ь я с, М ө н и р ә, М а һ и б ә ҙ ә р югереп инәләр. Бәләкәй ҡапҡа асыҡ ҡала.

Й ә м и л ә. Туйҙар ҡотло булһын!

И л ь я с. Туйҙың иң ҡыҙыу ваҡытына тап булдыҡ, ахырыһы.

М ө х ә м м ә т ш а *(аптырап ҡала. Брандспойты ҡулынан төшөп китә)*. Йә... Йә... Йәмилә! Ҡөндөҙ йондоҙ күрәмме мин?

Й ә м и л ә *(Мөхәммәтша эргәһенә бара)*. Һаташҡанһың һин, Мөхәммәтша.

М ө х ә м м ә т ш а. Һин һаташтырҙың мине, Йәмилә!

Б а я н. Әптерәй, отбо-о-й!

Й ә м и л ә *(Ҡотләхмәткә)*. Әсәйҙе ҡайҙа иттең, дәртле егет?

Уңғанбикә тәҙрәне асып ебәрә, бер ҡулында сынаяҡ аҫты, өрә-өрә сәй эсә.

У ң ғ а н б и к ә. Мин бында, ҡыҙым!

Й ә м и л ә. Әсәй! *(Өйгә югерә.)*

М ө х ә м м ә т ш а. Их, һин, бешмәгән кейәү... Бәхетте урлап алып ҡайтып булмай ул, туған! *(Туҡтабикә янып-бешеп килеп инә. Туп-тура Дәүләтбайҙың күкрәгенә башын килтереп һала.)*

Т у ҡ т а б и к ә. Мине янған уттарға һалыуың шулмы ни, Дәүләтбай? Биргән вәғәҙәләреңде, әйткән тат-

лы һүҙҙәренде аяҡ аҫтына һалып таптайһыңмы ни? Ни йөҙҙәрем менән кешеләргә күренәйем мин хәҙер?

Д ә ү л ә т б а й. Мин гәйепле бында, Туҡтабикә, туҡта әле саҡ ҡына.

Т у ҡ т а б и к ә. Туҡтабикә ярты юлда туҡтамаҫ. Бына үҙем артыңдан килдем. Балаларың-ниең менән тейәп хәҙер үк Ҡәрешкәгә алам да китәм. Шулай ышаныслыраҡ булыр.

Д ә ү л ә т б а й. Тимәк, һин мине гәфү итәһең, Туҡтабикә?

Т у ҡ т а б и к ә. Унынын күҙ күрер! Әйҙә, әйҙә, йыйын ҡырҡмыш тай артынан эйәреп йөрөгән ат аламаһы! Киттек! *(Шөкөр менән Ҡотләхмәткә бармаҡ янап.)* Әҙәм ҡотортоп йөрөйһөгөҙ, өтөктәр! *(Еңенән тотоп алып сыға башлай.)*

Асыҡ ҡапҡанан велосипедкә ултырған Ә ж м ә ғ о л килеп инә. Велосипеден килгән уңайға йығып ҡына атлап китә.

Ә ж м ә ғ о л *(Дәүләтбайға осоноп килә)*. Төрмәлә серетәм мин һинең башыңды! Ҡара йылан!

Т у ҡ т а б и к ә *(араға керә)*. Ҡағылаһы булма, һинең үҙ гөнаһың үҙеңә еткән!

Ә ж м ә ғ о л *(Ҡотләхмәт менән Шөкөргә)*. Мошенниктәр, көҙгө әтәстәр! Ҡайҙа ҡуйҙығыҙ минең ҡарсыҡты? Бөтәгеҙҙе лә Себер ебәртәм! Ҡайҙа закон? Начальство ҡайҙа? Мөгәрәпкә ябып һыуытырға кәрәк был шайтан балаларын! Ил өҫтөнә тап төшөрөп, законға хилаф эш эшләгәндәре өсөн илдән ҡыуырға кәрәк быларҙы! Уңғанбикә, тауыш бир, исмаһам!

Ш ө к ө р. Һин ҡоторттоң беҙҙе! Ҡотҡо һалған өсөн һинең үҙеңде яуапҡа тарттырырға кәрәк, һөрһөп бөткән капитализм ҡалдығы!

Ҡ о т л ә х м ә т. Һин һөйләмәһәң, ҡыҙ урлау башҡа ла кергән нәмә түгел ине бит, Әжмәғол ағай.

Ә ж м ә ғ о л. Һеҙ йәш башығыҙ менән бер ҡарт ахмаҡтың һүҙен тыңламаҫ инегеҙ! Һеҙҙе нимәгә өйрәттеләр? Капитализм ҡалдығына ҡаршы көрәшергә өйрәтмәнеләрме ни һеҙҙе, таш баштар? Хәтерһеҙҙәр! Ультимат шул: ҡарсыҡты табып бирмәһәгеҙ, хәҙер үк бола күтәрәм, валлаһи күтәрәм! Табығыҙ! Уңғанбикә, тауыш бир!

Уңғанбикә аҡрын ғына ишектән сыға. Бер аҙҙан Йәмилә лә күренә.

Уңғанбикә. Әү.

Әжмәғол. Һине эҙләп ҡаңғырып бөттөм бит, ҡарсыҡ! *(Болдорға менмәксе була.)*

Уңғанбикә. Тороп тор! Беҙгә Ҡотләхмәт менән алдым-бирҙем булды инде.

Әжмәғол. Бирермен мин уға алдым-бирҙемде!.. *(Әтәсләнеп егеткә ташлана.)* Һөйәгеп онтайым хәҙер! Мошенник!

Уңғанбикә. Ҡарағыҙ әле бынау әҙәмгә! Ҡыҙ урланым тип, ҡырҡ йыл ҡороға маҡтанып йөрөнө. Үҙе бер ҡарсығын да һаҡлай алманы. Ир тиергәме, әллә сир тиергәме быны?

Әжмәғол. Әйҙә, ҡарсыҡ, нәмә әйтһәң дә әйт, тик үткәнде хәтерләмә. Әйҙә яйлап ҡына ҡайтып китәйек. *(Егеттәргә.)* Мин һеҙҙең арт һабағығыҙҙы уҡытырмын әле! Әйҙә, ҡарсыҡ.

Уңғанбикә. Юҡ инде. Луфкауайҙарға ултырып килеп, йәйәү ҡайтыр хәлем юҡ. Луфкауай килтер.

Әжмәғол. Ҡайҙан алайым мин уны?

Уңғанбикә. Кәрәккәс, кеше таба бит, һин дә тап.

Әжмәғол *(ары-бире ҡарана, Дәүләтбай эргәһенә килә)*. Дәүләтбай, туған, оло башымды кесе итеп һорайым, һүҙемде йыға күрмә.

Дәүләтбай *(Туҡтабикәгә ҡарай)*. Туҡтабикә ни әйтер.

Туҡтабикә. Ниңә, газогенераторный двигателеңде алып килмәнең? Шуға ултырып ҡайтыр инең.

Әжмәғол. Алай итмә инде, килен.

Туҡтабикә. Ярар, еңгә үҙебеҙҙең янға һыйыр әле. Әйҙә, Уңғанбикә еңгә...

Ҡуҙғала башлайҙар. Мөхәммәтша Йәмилә эргәһенә болдорға менеп баҫа.

Уңғанбикә. Тороп торогоҙ саҡ ҡына. Үҙ туйымдың никахын үҙем уҡытып китәйем әле булмаһа... Башлағыҙ, йәштәр!..

Ильяс (*гармунды Шөкөргә алып бирә*). Мә, Шөкөр, «Аҡтаныҡ»ты тарт.

Шөкөр. Их-ма! (*Уйнай.*)

Ильяс йыр башлай, бөтәһе лә күтәреп ала.

Бөтәһе лә. Аҡтаныҡ буйы әрәмә —
Тал ғына, муйыл ғына,
Аҡтаныҡ егеттәренә
Ҡыҙ урлау уйын ғына.
Уйын ғына, көлкө генә,
Йырла ла бейе генә,
Тик ниңәлер китеп барҙы
Ҡейәүҙең көйө генә?

Ҡотләхмәт (*ҡушыла*).
Ҡыҙҙы урлап булманы ла,
Әбей урлап уңманым.

Бөтәһе лә. Шулай илгә дан тарата.
Егеттәрҙең уңғаны.

Аҡтаныҡ буйҙары туғай.
Туғайында күл генә,
Оятыңа сыҙамаһаң,
Аяғүрә үл генә.

Ҡотләхмәт. Их-ма! (*Баҫҡан еренән ҡапыл бөгөлөп төшә.*)

ШАРШАУ

Кәҙерле уҡыусылар!

Был китап тураһындағы фекерегеҙҙе һәм теләктәрегеҙҙе ошо адрес менән яҙып ебәреүегеҙҙе һорайбыҙ:

г. Уфа, улица Сталина, 53.
Башкирское книжное издательство.

Мустай Карим

ПОХИЩЕНИЕ ДЕВУШКИ

КОМЕДИЯ

(на башкирском языке)

Редакторы *М. С. Игебаева*

Художество редакторы *А. А. Астраханцев*
Техник редакторы *Ф. Г. Ғәйфуллин*
Корректоры *К. Г. Шәрипова*

Наборға бирелде 22.VI. 1959 йыл. Баҫырға ҡул ҡуйылды 24.VII.1959 йыл. Ҡағыҙ форматы $84 \times 108^1/_{32}$. Физ. баҫма табак 2,125. Шартлы баҫма таб. 3,48. Учет.-изд. таб. 2,92. Тиражы 5000 экз. П10193. Изд. № 135. Заказ № 282.
Хаҡы 1 һум 45 тин.

Башҡорт АССР-ы Культура министерствоһының Башҡортостан китап издательствоһы. Өфө, Сталин урамы, 53.

Башҡорт АССР-ы Культура министерствоһының „Октябрь натиҫкыһы" типографияһы. Өфө, Сталин урамы, корпус 43.

БАШКОРТОСТАН КИТАП ИЗДАТЕЛЬСТВОҺЫ ТАРАФЫНАН БАҪЫП СЫҒАРЫЛҒАН ЯҢЫ КИТАПТАР:

Әкрәм Вәли. **Һайланма әҫәрҙәр.** 2 том. Күләме 468 бит. Хаҡы 9 һум 10 тин.

Был томға „Май ямғыры" романы ингән.

Булат Ишемғолов. **Һайланма әҫәрҙәр.** Күләме 312 бит. Хаҡы 6 һум 20 тин.

Бәшәр Хәсән. **Һайланма әҫәрҙәр.** Күләме 152 бит. Хаҡы 3 һум 25 тин.

Кирәй Мәргән. **Фирүзә тауы** (хикәйәләр). Күләме 160 бит. Хаҡы 3 һум 35 тин.

В. Маяковский. **Шиғырҙар.** Күләме 48 бит. Хаҡы 80 тин.

Рәғизә Янбулатова. **Елбәҙәк ҡарҙар** (шиғырҙар). Күләме 48 бит. Хаҡы 70 тин.

ПРОВЕРЕНО
07 СЕН 2016
Подпись

Хаҡы 1 һум 45 тин.

с 1. 1. 1961 г.
Цена 15 к.

БАШҠОРТОСТАН
КИТАП ИЗДАТЕЛЬСТВОҺЫ
ӨФӨ — 1959